Gamurç & köprü

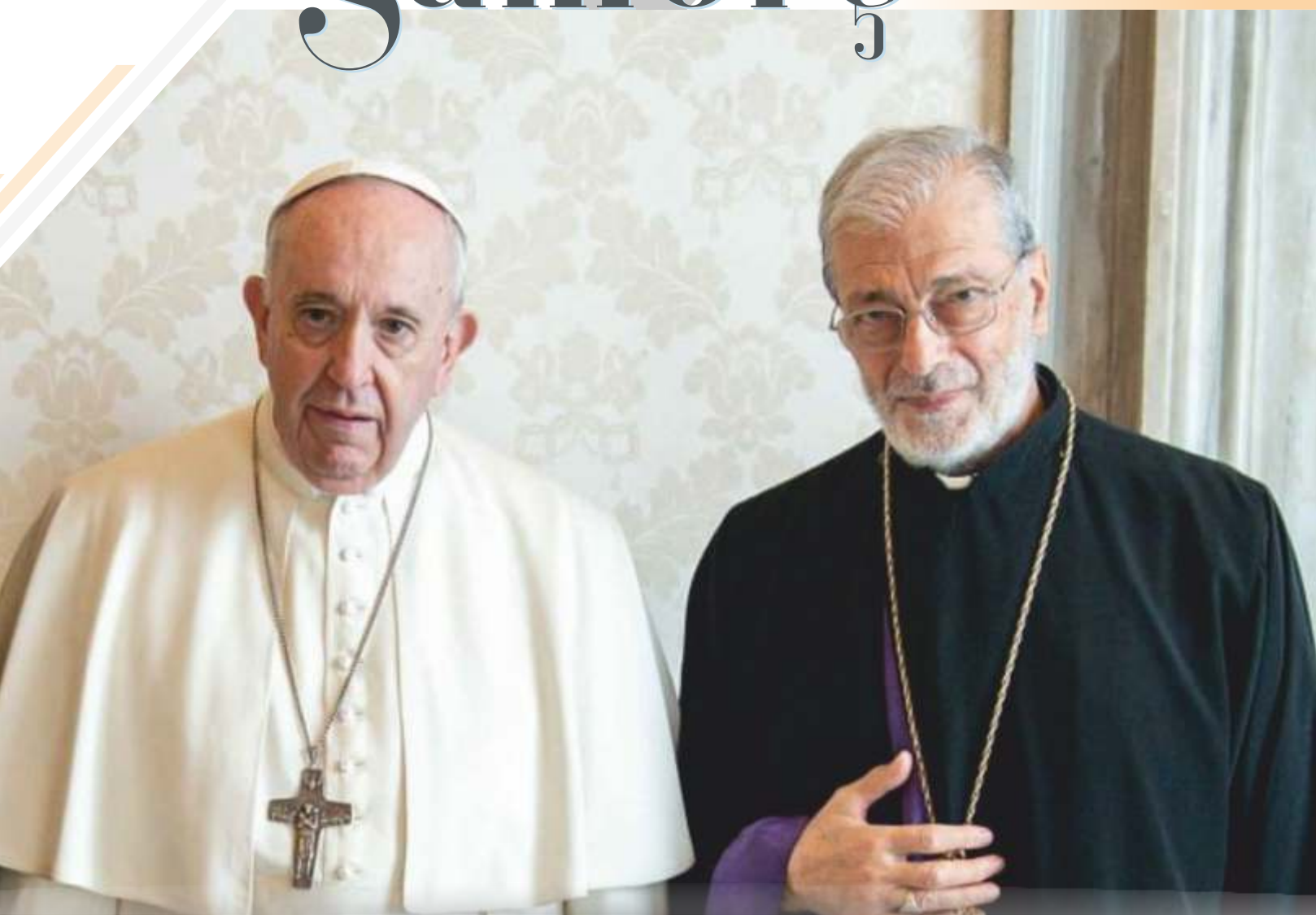

2020

Ziyaretler / Papa Ziyareti

Kültür / Ermeni Araştırmaları Konferansı

Yeni Yayınlar / Osmanlı Saray Kuyumcuları

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Müdür | Rehan Nazan Sarıbay

Yayın Kurulu | Ayda Baloğlu
Karekin Barsamyan
Tatyana Çubukkeryan Çeliktop
Marta Joslin Çerme Dinçkayıkçı
Vartan Kirakos
Mari Jaklin Koçyan
Mikael Uçar
Manuşak Kemalyan Uygunoğlu

Ermenice'ye Çeviri | Ani Baronyan
Vera Çıkınoğlu
Hripsime Meydan
Armine Yazdanoğlu

Grafik Tasarım | Çiğdem Gabriella Bakırcı

İletişim Sorumlusu | Talin Ergüneş Gazer

gamurç

Türkiye Ermeni Katolik Cemaat ve Etkinlikler Bülteni

2020 | Aralık
December
Դեկտեմբեր

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

02-03 | Պատի՞ժ թէ Առի՞թ
06 | Փրանկիսկոս Պապը կ'ընդունի Արհի. Տ. Լևոն Արք. Ջէքիեանը
08 | Արհի. Տ. Լևոն Արք. Ջէքիեան կը մասնակցի Գերշ. Տ. Սահակ Պատրիարք Մաշալեանի գահակալութեան
10 | Ռոպէր Հատտէճեանի Պարգևատրումը
11 | Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան
16-17 | Կարոյ Քիւրքմանի Կոթողային Գործը
18 | Գերպ. Տ. Լևոն Արք. Ջէքիեանէն Հայագիտական Բանախօսութիւն
19 | Գէորգ Բամուքճիանի Ոգեկոչման Հանդիսութիւն
39 | Կամուրջ Պարբերականի մասին լուրեր
41-45 | Օսմանեան Կայսրութիւնը և Հայերը՝ «Մշակոյթ և Տնտեսութիւն»
46-49 | Յիշելով Սրբուհի Տիւսաբը
50 | Սրբուհի Տիւսաբի Ոգեկոչումը

İçindekiler

02-04 | Ceza mı Fırsat mı?
05-06 | Papa Ziyareti
07-08 | Patrik Sahak Maşalyan Ziyareti
09-11 | Mıgırdiç Beşiktaşliyan Ödül Töreni
12-17 | Garo Kürkman ve Eseri *Osmanlı Saray Kuyumcuları(1853-1871)*
18 | Ermeni Araştırmaları Konferansı
19-23 | Kevork Pamukciyan'ı Anma Töreni
24 | Vosgeperan Kütüphane Açılışı
25-26 | Dünya Edebiyatının Kıyısında: Zabel Yesayan
27-28 | İlişkilerde Adı Konamayan Kâbus: Duygusal Yoksunluk
29-30 | Boğos Amira Bilezikçi ve Büyükdere Surp Boğos Kilisesi
31 | Özel Bomonti Ermeni Katolik İlk ve Orta Okulu İle "Sanat Yolu" Resim Kursu
32 | Kadıköy Surp Levon Kilisesi Çocuk Sergisi ve Oyun Parkı Açılışı
33-34 | Miçink Yemeği
35 | Ankara'da Ermeniler
36 | Ararat ve Ani'nin Unutulan Yüzü
37-38 | Tarih Boyunca Batı'daki Ermeni Yerleşimleri
39-40 | Gamurç Dergisi Yayın Hayatı

"Bu dergi; basın ahlak yasasına uymayı taahhüt eder"

Atıf Yılmaz Cad. No:17 34435 Beyoğlu - İSTANBUL / TÜRKİYE
Tel.: +90 212 244 12 58 e-mail: narodminasyan9@gmail.com

ՊԱՏԻԺ ԹԷ ԱՌԻԹ

Արդէն մէկ տարի է, գուցէ և աւելի, որ պսակաժահրի համաճարակը կը ձաղկէ մարդկութիւնը, աննախընթաց ծաւալներով: Արդէն ովկիանի չափ խօսք ու թանաք թափած է տուեալ երևոյթի մասին ու չեմ կարծեր որ կարելի ըլլայ այս սիմակին նեղ սահմաններուն մէջ բան մը աւելցնել, կարևոր կամ նոյազ կարևոր:

Այսու հանդերձ կ'ուզեմ անդրադառնալ հարցի մը, որ թէև նկատի առնուեցաւ ընկերահաղորդակցութեան մայրուղիներուն վրայ կամ կածաններուն մէջ, արժանի է սակայն առաւել գլխահակումի:

Բնազդաբար, հակամէտ պիտի ըլլայինք գոչելու՝ Աստուծոյ պատիժն է այս: Հաւատացեալին աչքին կրնան առկայ ըլլալ բոլոր նախադրեալները՝ Սա Աստուծոյ պատիժն է, գոչելու համար: Ընկերային զբան անարդարութիւնները, էապէս կեղծիքի պատրուակներու վրայ հիմնուած անվերջ պատերազմներու խարանը, առաւելագոյն անգութ զէնքերու համար թափուող անեզր հարստութիւնը, վարք ու բարքի բոլոր հարթակներուն վրայ տեսաբանութեան վերածուած սանձազերծութիւնը, բնոլորտին ու շրջապատին ոտնահարումը, մարդուս վճիռէն ու քմահաճոյքէն անկախ ամէն արժէքի գիտակցաբար չքացումը՝ կապուելու համար լոկ հիմայի և այստեղի պատահականութեան: Կը կրկնուին, կարծես, աստուածաշնչեան շրջադարձներ՝ ինչպէս էին մադկութեան վիճակները Ջրհեղեղի կամ Սոդոմի ու Գոմորի կործանման նախօրէին:

Հարց կը ծագի: Կրնա՞նք արդեօք այդ ահռելի աղէտները, անցեալին կամ այսօր, նկատել պարզօրէն Աստուծոյ պատիժը: Նոյնինքն Տէր Յիսուս չէ՞ ըսողը՝ թէ Երկնաւոր Հայրը իր արևը կը ծագէ բարիներուն և չարերուն վրայ, իր անձրևը կը տեղայ արդարներուն ու մեղաւորներուն վրայ (Մտ. Ե, 45): Նոյնպէս ինքն է որ հարց կը դնէ այն մարդոց նկատմամբ, որոնք մեռան Սիլոամի տապալող աշտարակին փլատակներուն տակ՝ թէ արդեօք աւելի՞ մեղաւոր էին անոնք քան Երուսաղէմի միւս բնակիչները: Յիսուս կը պատասխանէ՝ ո՛չ (Ղկ., ԺԳ, 4): Ուրեմն կարելի չէ բնութեան աղէտները անպայման Աստուծոյ պատիժը նկատել:

Բայց անկասկած պէտք է զանոնք նկատենք իբրև Աստուծոյ ազդարարութիւնը, Աստուծոյ զգուշացումը՝ զոր կ'ուղղէ մեզի, կ'ուղղէ մարդուս առ հասարակ, հանուր մարդկութեան: Եւ քաղենք անոնցմէ անհրաժեշտ դասը, փոխելու, բարեփոխելու համար մեր ընթացքը: Այս տեսակէտէն, կարելի չէ կասկածիլ՝ որ այդ աղէտները կրնան փոխակերպուիլ, կրնան դառնալ առիթներ, զոր Աստուած կ'ընձեռէ մարդոց, կը տրամադրէ մեզի՝ բարւոքելու համար մեր ընթացքը, գէթ մասամբ փոխելու համար, դէպի լաւ, մեր ճակատագիրը: Դժբախտաբար, դժուար է ըսել, թէ այս անցնող տարուան ընթացքին՝ մարդկութիւնը քաղած ըլլայ անհրաժեշտ դասերը: Մարդկութիւնը որդնոտող, ոգեզրկող, սպաննող ախտերը, մոլութիւնները, չարութիւնն ու ատելութիւնը մեղմացած, նուազած, մասամբ իսկ ըլլայ՝ ընկրկած չեն թուիր: Մաղթենք և աղօթենք որ, հոակ, թէպէտև ուշ, մարդկութիւնը արթնանայ, ամէնքս արթնանանք և ապաշխարենք, ինչպէս ըրաւ Նինուէի ժողովուրդը Յովնանի քարոզութեամբ: Կարգի գանք, դառնանք մեր ախտերէն, մեր թիւր ուղիներէն և բռնենք արդարութեան ճամապարհը:

Անցնող տարին բարդ ու դժուար տարի մը եղաւ նաև Հայ ժողովուրդին, մանաւանդ Հայաստանի համար։ Բնականաբար, յարմար տեղը չէ այստեղ մխրճելու՝ պատահած աղէտին պատմական ու քաղաքական սխալներուն վերլուծումին մէջ։ Սխալներ՝ որոնց մասին բարեբախտաբար լսուեցան նաև հեղինակաւոր ձայներ, մի քանի բանիմաց վերլուծաբանի կողմէ։ Հայերուս շրթներուն վրայ գրեթէ յանկերգ դարձած է որ հայը դիւանագիտութիւն չունի։ Ասիկա մեծ մասամբ կը զօրէ, կը կարծեմ, ԺԹ. դարու կէսերէն սկսեալ ձայն բարձրացնողներէ շատերուն համար։ Բայց չմոռնանք որ ունեցած ենք դիւանագիտական մեծ աւանդութիւն մը, որու գագաթներէն յիշենք՝ Բագրատունեաց Թագաւորութեան հիմնադիր Աշոտ Ա. Բագրատունիի, Լևոն Մեծագործի անունները, որոնց արժանաւոր ժառանգներ հանդիսացան Օսմանեան Կայսրութեան մէջ գործող ամիրայական մեծ տուները՝ Գազազներ, Տիզեաններ կն. մինչև իր կենդանութեան օրոք յարգը չգիտցուած Օրմանեան Պատրիարք։ Հայու ցաւը գուցէ այն է՝ որ ծանօթ չենք ըստ արժանւոյն մեր պատմութեան, ու՝ դեռ այսօր իսկ՝ կը տարուինք յաճախ զգացական, ռոմանթիկ միտումներէ, կարգախօսներէ, մանաւանդ թէ բորբոքումներէ։ Անկասկած նուիրական պարտականութիւն է աղօթքը, որպէսզի Տէրը լուսաւորէ մեզ, լուսաւորէ մանաւանդ Հայ ժողովուրդին առաջնորդները։ Բայց նոյնքան սրբազան պարտականութիւն մըն է նաև՝ որ կարենանք կատարել վերջապէս սառնարիւն, անաչառ ինքնաքննադատութիւն մը։ Պէտք չէ երբեք մոռնալ հետևալ սկզբունքը. Աստուած կը ներէ ամէն սխալ, ամէն յանցանք, ամէն մեղք, բա՛ւ է որ մէկը զղջայ և ապաշխարէ։ Պատմութիւնը, ընդհակառակն, երբեք չի՛ ներեր։ Պարզ է. փիլիսոփայական հիմնարար սկզբունք է՝ Ինչ որ անգամ մը եղած է, երբեք չի կրնար չեղած ըլլալ։

† Տ. Լևոն Արք. Ջէքիեան
Վիճակաւոր Իսթանպոլի և Թուրքիոյ
Կաթողիկէ Հայոց

CEZA MI FIRSAT MI?

Bir seneden fazladır, Coronavirüs pandemisi benzeri görülmemiş boyutlarda insanlığı tedirgin etmekte. Durumla ilgili olarak derya kadar söz söylendi ve mürekkep akıtıldı. Sanmıyorum ki, bunlara bu dar sütunların sınırları içinde önemli ya da önemsiz bir şey eklenebilsin.

Buna rağmen, afetle ilgili belirli bir noktaya burada değinmek isterim: Sosyal medyada ele alınmış olmakla beraber, daha fazla dikkate değer olduğuna inandığım bir nokta.

Güdüsel olarak: Bu afet, Allah'ın cezasıdır, diyebiliriz. İnançlı kişiye, bu tür bir yargı için gerekli önşartlar mevcut görünebilir: Dünyayı sarmış sosyal adaletsizlik, riyakâr nedenlere dayanan sonu gelmeyen savaşlar, küresel boyutta silahlanma için harcanan sınırsız servet, insan davranışlarında kuramsallaştırılmış bir şekilde ahlâkın reddi, çevreyi, doğayı ve ekosistemi ayak altına alma, tamamiyle "şimdi ve burada"nın egemenliğine boyun eğen ve kişisel hükümden, hatta kapristen bağımsız olmayan, olmak istemeyen bir değerler sistemi. Sanki Kutsal Kitap'ta tasvir edilen Tufan, ya da Sodom ile Gomora'nın yıkımı öncesini andırır dönemler, günümüzde tekrarlanmakta, gözler önüne serilmekte.

Bugün, şu soru kaçınılmaz gibi görünüyor: Geçmişin veya günümüzün bu afetlerini Yaradan'ın, günahları nedeniyle insanlara gönderdiği bir ceza olarak mı görmeliyiz? İsa Rabbimiz demiyor mu: "O, güneşini hem kötülerin, hem iyilerin üzerine doğdurur; yağmurunu hem eğrilerin, hem doğruların üzerine yağdırır" (Mt. 5, 45)? Yine Rabbimizin kendisi değil mi şu soruyu ortaya koyan: "Şiloah'taki kule üzerlerine yıkılınca ölen o on sekiz kişinin, Yeruşalim'de yaşayan öbür insanların hepsinden daha suçlu olduğunu mu sanıyorsunuz?" (Lk., 13, 4)? Demek ki, doğa afetlerine muhakkak Tanrı cezası olarak bakamayız.

Bununla beraber, o afetleri Allah'ın bir uyarısı, bir ikazı olarak görmek zorundayız: Bizlere ve tüm insanlığa. Onlardan aynı zamanda gereken dersleri çıkarmak görevimiz, hatta zorunluluğumuzdur. Şöyle ki o afetler, kuşkusuz, bizler için, insanlık için birer fırsat olma niteliğine bürünmeliler; kısmen de olsa gidişatımızı, davranışlarımızı düzeltmek, kaderimizi, mümkün mertebe, iyiye doğru yöneltmek için.

Ne var ki, büyük hüzün ve üzüntüyle şunu müşahade etmekteyiz ki, bu geçirdiğimiz sene zarfında ne insanlar söz konusu afetlerden gereken dersleri çıkarmışlar ne de insanlığı kemiren kurtlar, onu öldüren cüzzam, onu yolundan saptıran fesat ve nefret gerilemiş, hafiflemiş veya iyileşme yoluna girmiştir. Temennimiz ve duamız şu ki, Yunus'un vaazlarıyla kendine gelen Ninova halkı gibi, günümüz insanları da uyansın, ayılsın, pişmanlık duysun ve hep birlikte sapkınlıklarımızdan arınıp doğruluk yoluna dönelim.

Geçen sene, Ermeni halkı, özellikle Ermenistan için de güç bir sene oldu. Tabii, burada vuku bulan hezimetin nedenlerinin, özellikle işlenmiş hataların analizine giremeyiz. Memnuniyetle kaydetmek isterim ki, bu hatalar hakkında, çok sayıda olmasa bile, söz sahibi bazı analistlerden üzerinde düşünülmesi gereken sesler duyuldu. Biz Ermenilerde "Bizde diplomasi yoktur" fikri, bir nakarat gibi tekrarlanır. Sanırım, 19. yüzyılın ikinci yarısından bu yana yükselen sesler, gelişen fikir akımları hakkında bu tanı doğru olabilir. Fakat unutmamalıyız ki, Ermeni tarihinde hatrı sayılır bir diplomasi geleneği de olmuştur. Bu bağlamda burada Bagratuni Krallığının kurucusu I. Aşod'u veya Kilikyalı Büyük Levon'u hatırlamakla yetinelim. Bunların kendilerine layık varisleri arasında, Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde faaliyet göstermiş olan Kazazyan, Düzyan gibi sülalelerin Amiralar sınıfını ve adına değer bir milletbaşı olarak Patrik Ormanyan'ı da zikretmeden geçemeyiz. Dua, hepimiz için kutsal bir görevdir. Fakat serinkanlı bir özeleştirinin de, yakın tarihten gereken dersleri çıkarmak için aynı seviyede kutsal bir görev olduğunu unutamayız. Şunu da hatırlamakta her zaman yarar vardır: Yeter ki pişman olasın ve kefaretini ödeyesin, Yüce Allah'ın affetmediği suç ve günah yoktur. Fakat tarih, ne kadar da pişman olursan ol, hatanı affetmez. Çünkü şu, temel bir felsefe ilkesidir: Bir defa olmuş bir şey, asla olmamış olamaz.

† Levon Zekiyan
İstanbul ve Türkiye Ermeni Katolikleri Ruhani Reisi

PAPA FRANCESCO

TÜRKİYE ERMENİ KATOLİKLERİ RUHANİ REİSİ KERABAYDZAR LEVON ZEKİYAN'I KABUL ETTİ

Geçtiğimiz günlerde Katolik Dünyasının Ruhani Reisi Papa Francesco, Türkiye Katolik Ermenileri Ruhani Reisi ve Mıhitarist Birliğinin Papalık Temsilcisi Başepiskopos Levon B. Zekiyan'ı Vatikan'da kabul etti. 12 Kasım 2020 Perşembe günü yapılan baş başa özel görüşmede Papa, İstanbullu Ermeni Katolik cemaati ve Mıhitaryan Birliği meseleleri ile yakından ilgilendi. Papa aynı zamanda Artsakh'ta vuku bulan ateşkesten kaynaklanan mevcut durumla ilgilendi. Papa'ya Mıhitar Appahayr'ın bir resmini sunan Başepiskopos Levon Zekiyan, Mıhitaryan cemiyetinin mevcut sorunlarıyla ilgili durumu anlattı ve açılan davalarla ilgili süreç hakkında bilgi verdi. Papa Hazretleri bu konularda hayır duasında bulundu ve iyi çalışmalar diledi. Başepiskopos Levon Zekiyan Artsakh'ta yaşanan benzeri etnik sorunlara, uluslararası hukuk çerçevesinde adil bir çözüm bulunması, evsiz kalan halka yardım edilmesi ve bölgede bulunan kutsal anıtların korunması gerekliliğine vurgu yaptı. Yarım saat süren görüşmenin ardından Papa Francesco Mıhitarist Birliğini, İstanbullu Ermeni Katolik cemaatini ve Artsakh'ın yaslı halkını kutsadı.

Ermeni Katolik Parikhanesi İstanbul 12 Kasım 2020

ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍ ՊԱՊԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԵՒ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ԱՐՀԻ. Տ. ԼԵՒՈՆ ԱՐՔ. ՋԷՔԻԵԱՆԸ

Հինգշաբթի 12 Նոյեմբեր 2020-ին, Ն. Ս. Փրանկիսկոս Պապը Վատիկանի մէջ ընդունեցաւ Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ Թեմի Վիճակաւոր և Մխիթարեան Միաբանութեան Քահանայապետական Պատուիրակ՝ Արհի. Տ. Լեւոն Արք. Ջէքիեանը:

Սրբզ. Քահանայապետը, Գերպ. Ջէքիեանի հետ առանձնազրոյցի ընթացքին, մօտէն հետաքրքրուեցաւ Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ համայնքին և Մխիթարեան Միաբանութեան հարցերով, ինչպէս նաև Արցախի պատերազմէն և զինադադարէն յառաջագայող ներկայ իրավիճակով:

Տ. Լեւոն Արք. Սրբզ. Քահանայապետին ներկայացուց համայնքին ներկայ քանակութեան, իրական և հովուական կազմակերպութեան մասին տեղեկութիւններ: Բնութագրեց Միաբանութեան ներկայ վիճակն ու հարցերը և անդրադարձաւ Միաբանութեան ընդհանուր թիւին համեմատութեամբ նորընծայ և ուխտեալ կոչումներու յոսադրիչ աճին: Ան Սրբազան Քահանայապետին յանձնեց Ծառայ Աստուծոյ՝ Մխիթար Աբբահօր պատկերը և տեղեկութիւն տուաւ անցեալ 8 Սեպտեմբերին պաշտօնապէս վերաբացուած երանացուցման դատին ընթացքի մասին: Սրբազան Քահանայապետը գոհունակութեամբ ընդունեցաւ դատի յառաջացման լուրը, իր օրհնութիւնը տալով և բարի աշխատանք մաղթելով դատի պաշտօնակատարներուն: Արցախի առնչութեամբ Գերպ. Ջէքիեան կանգ առաւ յատկապէս այս և նման ազգամիջեան հարցերու նկատմամբ իրական արդար լուծումի մը կարիքին, անտուն մնացած և ցրուած արցախցի ժողովուրդին օգնութեան, ինչպէս նաև տարածաշրջանի հայ քրիստոնեայ յուշարձաններուն պահպանման հարցերուն վրայ: Սրբազան Քահանայապետը իր խոր սրտակցութիւնը յայտնեց Հայ ժողովուրդին:

Կէս ժամ տևող ունկնդրութեան աւարտին, Փրանկիսկոս Պապը իր մասնաւոր օրհնութիւնը շնորհեց Մխիթարեան Միաբանութեան, Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ հօտին, բովանդակ հայութեան և յատկապէս Արցախի վշտակիր ժողովուրդին:

ԴԻՒԱՆ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Իսթանպուլ, 16 Նոյեմբեր 2020

PEK MUHTEREM BAŞEPİSKOPOS LEVON ZEKİYAN'IN KADASETLİ PATRİK SAHAK MAŞALYAN'IN TAHTA ÇIKIŞ TÖRENİNE KATILIMI

Başepiskopos Levon Zekiyan'ın tebrik ziyareti

Pek Muhterem Başepiskopos Levon Zekiyan, 11 Aralık 2019 Çarşamba günü, İstanbul Ermeni Patrikhanesi yeni patrik seçim sonuçlarının ilan edilmesinden ardından, Başrahip Vartan Kazancıyanın eşliğinde Kumkapı Ermeni Patrikhanesi'ne gitti. Yeni seçilen Patrik Episkopos Sahak Maşalyan Hazretlerini selamladıktan ve tebrik ettikten sonra Meryem Ana Kilisesi'ne doğru yönelen tapor törenine katıldı. Yeni Patrik kilisede söz alarak orada bulunanları selamladı ve bu seçimin başarılı olmasında destek verenleri takdir etti.

Yeni Patrik 2. Sahak Maşalyan kimdir?

1962'de İstanbul'da doğdu. 1986'da Patrik Şnorhk Kalustyan tarafından diyakon olarak takdis edildi. 1989-1994 yılları arasında Londra'da teoloji eğitimi almıştır. 1992'de Patrik Karekin Kazancıyan tarafından rahip olarak takdis edildi. 1994-1997 yılları arasında Kudüs Ermeni Patrikliğine ait Tarkmançats Okulu'nda müdürlük görevi yaptı. 1997-1999 yılları arasında Master çalışmalarını Duplin'de (İrlanda) tamamladı. 1999-2005 yılları arasında İstanbul Ermeni Patrikhanesi'nde dinler ve kiliselerarası ilişkiler bölümünde idareci olarak vazife gördü. 2005-2010 yılları arasında Eçmiadzin (Ermenistan) Kevorkian Akademisi'nde ve Sevan Gölü'ndeki Vaskenyan Ruhban Okulu'nda Yeni Ahit Önsöz ve Tefsir kursları verdi. 21 Nisan 2006'da Eçmiadzin'de pederlik tezini «İnanç ve Mucize» başlıklı temayla savundu ve 22 Nisan'da Oşagan'ın Aziz Mesrob Maşdots Kilisesi'nde kendisine Pek Muhterem Şahan Başepiskopos Sıvacıyan tarafından 4 özel üstrahiplik vartabedagan rütbeleri verildi. 2007'den 2010'a kadar Eçmiadzin Kevorkyan Ruhban Okulu'nda müdürlük vazifesi gördü. 24 Ağustos 2008'de Ermeni Katolikosu 2. Karekin tarafından Episkopos olarak takdis edildi. 2001'de İstanbul Ermeni Patrikhanesi dinler ve kiliselerarası ilişkiler bölümü idarecisi olarak yeniden vazife gördü.

Tahta Çıkış Töreni

Pek Muhterem Başepiskopos Levon Zekiyan, 11 Ocak 2020'de 85. Patrik Sahak Maşalyan'ın tahta çıkış törenine katıldı. Ertesi gün 12 Ocak Pazar günü, Pek Muhterem Başepiskopos Patrik Hazretlerinin sunduğu ilk Kutsal Ayin'e katılım gösterdi. Ayin bitiminde kendi adına ve Ermeni Katolik Cemaati adına yeni seçilen patriği tekrar tebrik etti.

16 Ocak'ta ise Pek Muhterem Başepiskopos Levon Zekiyan, Başrahipler P. Apraham Fıratyan, P. Vartan Kazancıyan ve P. Mikael Uçar eşliğinde Patrik Sahak Maşalyan'ı resmi tebrik için Ermeni Patrikhanesi'ni ziyaret etti ve ziyaret sırasında yeni Patriğe Aziz Krikor Naregatsi'nin özel madalyasını hediye etti. Ermeni Katolik Başepiskoposluğu ve Ermeni Patrikhanesi arasında daha samimi işbirliği ve birliktelik için fikir alışverişleri oldu. Gamurç dergisi ekibi, Pek Muhterem Başepiskopos Levon Zekiyan'la birleşerek yeni Patriğe sağlıklı ve uzun yıllar diler.

ԱՐՀԻ. ԳԵՐՊ. Տ. ԼԵՒՈՆ ԱՐՔ. ՋԷՔԻԵԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՇ. Տ. ՍԱՀԱԿ ԵՊՍ. ՄԱՇԱԼԵԱՆԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

Գերպ. Տ. Լևոն Արք.ի շնորհատրական այցը

Արհի. Տ. Լևոն Արք. Ջէքիեան, Ջորեքշաբթի, 11 Դեկտեմբեր 2019-ին Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանի նոր աթոռակալի ընտրութեան արդիւնքը յայտարարուելէ անմիջապէս ետք, Գերյ. Հ. Վարդան Ծ. Վրդ. Գազանճեանի ընկերակցութամբ փութաց դէպի Գոմգաբոյի Հայոց Պատրիարքարան, ուր ողջունելէ և շնորհատրելէ ետք Նորընտիր Պատրիարքը՝ Գերշ. Տ. Սահակ Եպս. Մաշալեանը, միացաւ հանդիսատր թափօրին որ կ'ուղղուէր դէպի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցի: Նորընտիր Պատրիարք Հայրը եկեղեցւոյ մէջ խօսք առնելով ողջունեց ներկաները, գնահատելով բոլոր անոնք, որոնք սատարեցին այս ընտրութեան յաջողութեան:

Ո՞վ է Նորընտիր Պատրիարք Հայրը

Տէր Սահակ Եպս. Մաշալեան ծնած է Պոլիս 1962-ին: 1986 թուականին ձեռնադրուած է սարկաւագ՝ ձեռամբ Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Շնորհք Արք. Գալուստեանի: 1989-1994 աստուածաբանութիւն ուսանած է Լոնդոնի մէջ: 1992-ին կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է ձեռամբ Կ. Պոլսի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Գարեգին Արք. Գազանճեանի: 1994-1997 Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան Սրբոց Թարգմանչաց վարժարանի տեսուչի պաշտօնը ստանձնած է: 1997-1999 իր աստուածաբանական կրթութիւնը խորացուցած է Դուբլինի մէջ (Իռլանդա): 1999-2005 պաշտօնավարած է Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանի մէջ որպէս միջեկեղեցական և միջկրօնական յարաբերութիւններու բաժնի վարիչ: 2005 - 2010 Նոր Կտակարանի ներածութիւն և մեկնութիւն դասաւանդած է Էջմիածնի Գևորգեան ճեմարանին և Սևանի Վազգենեան դպրանոցին մէջ: 2006-ի Ապրիլ 21-ին Մայր Աթոռ Էջմիածնի մէջ վարդապետական թեզը պաշտպանած է, «Հաւատք և հրաշք» թեմայով և Ապրիլ 22-ին Օշականի Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցւոյ մէջ, Գերշ. Տ. Շահան Արք. Սվաճեանի կողմէ, ստացած է մասնաւոր վարդապետութեան չորս աստիճանները: 2007-2010 Էջմիածնի Գևորգեան հոգևոր ճեմարանի տեսուչի պաշտօնը կատարած է: 2008-ի Օգոստոսի 24-ին, ձեռամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան արժանացած է: 2011-ին վերստին պաշտօնավարած է որպէս Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանի միջեկեղեցական և միջկրօնական յարաբերութիւններու բաժնի վարիչ:

Գահակալութեան արարողութիւն

Արհի. Տ. Լևոն Արք. Ջէքիեան, Շաբաթ 11 Յունուար 2020-ին մասնակցեցաւ՝ Կ. Պոլսոյ և Թուրքիոյ Պատրիարքութեան 85-րդ գահակալ Ամեն. Տ. Սահակ Բ. Պատրիարք Հօր գահակալութեան արարողութեանը: Յաջորդ օրը՝ Կիրակի 12 Յունուարին, Արհի. Գերապայծառ Տէրը մասնակցեցաւ Պատրիարք Հօր մատուցած գոհաբանական առաջին Ս. Պատարագին, որուն աւարտին իր և Հայ կաթողիկէ համայնքին անունով անգամ մը ևս շնորհատրեց նորընտիր Պատրիարք Հայրը:

Իսկ 16 Յունուարին Արհի. Գերապայծառ Տէրը ընկերակցութեամբ Գերյ. Հայրեր՝ Աբրահամ Ծ. Վրդ. Ֆըրաթեանի, Վարդան Ծ. Վրդ. Գազանճեանի և Միքայէլ Ծ. Վրդ. Ուչարի այցելեց Հայոց Պատրիարքարանը պաշտօնապէս նորոգելու համար իր և Համայնքին ջերմ շնորհատրութիւնները Ամենապատիւ Սահակ Բ. Պատրիարքին: Այս այցելութեան ընթացքին Արհի. Գերապայծառ Տէրը Պատրիարք Հօր նուիրեց Ս. Գրիգոր Նարեկացիի կրծքանշանը: Գաղափարներու փոխանակում տեղի ունեցաւ Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանի և Հայոց Պատրիարքարանի միջև աւելի սերտ գործակցութեան դիտաւորութիւններով և եղբայրական բարեմաղթութիւններով Հայ Կաթողիկէ շքախումբը վերադարձաւ Սաքըզաղաճի Առաջնորդարան:

Կամուրջ պարբերաթերթի գործակիցները կը միանան Արհի. Տ. Լևոն Արք. Ջէքիեանին, մաղթելու համար առողջ կեանք և երկար օրեր նորընտիր սիրելի Հայրապետին:

MIGIRDİÇ BEŞİKTAŞLIYAN ÖZEL NİŞANI HADDECİYAN'IN

Türkiye Ermeni Katolik Patrikhanesi tarafından verilen Mıgırdiç Beşiktaşlıyan Özel Nişanı, 2 Şubat 2020 tarihinde Feriköy Kilisesi Nazar Şirinoğlu salonunda gerçekleştirilen özel bir tören ile Nor Marmara Gazetesi genel yayın yönetmeni, gazeteci ve yazar Rober Haddeciyan'a takdim edildi.

Törenin başlangıcında kıdemli öğretmen, tarihçi ve yazar Armaveni Miroğlu, Haddeciyan'ın hayatı ve çalışmaları hakkında bir konuşma yaptı. Yazar Serdar Korucu, Rober Haddeciyan'ın "Tavan" ismiyle Türkçe'ye kazandırılan "Arasdağ" romanı hakkında bir sunum gerçekleştirdi. Tiyatro araştırmacısı ve tiyatro oyuncusu Boğos Çalgıcıoğlu aynı isimli romandan bir kesit canlandırdı.

Getronagan Lisesi ve Samatya Anarat Hığıtyun Okulu Ermenice Öğretmeni Aras Sarıçoban tarafından Rober Haddeciyan'ın eserleri hakkında bir sunum gerçekleştirildi.

Aslin Dişçi'nin sunuculuğunu üstlendiği törende, İstanbul Şehir Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Mehmet Fatih Uslu, Haddeciyan'ın Klasik Ermeni Edebiyatı'nın en kıymetli yazarlarından biri olduğunu söyledi. Eserlerinin çokluğuna dikkat çektikten sonra, bu eserlerin Türkçe 'ye çevirisinin büyük bir kazanım olacağını ifadelerine ekledi. Ayrıca, sadece yazar olmayı tercih etmeyip aynı zamanda çok başarılı bir gazeteci olarak 21.yüzyıl için çok zor bir görevi sürdürdüğünü de belirtti.

Törenin devamında Tiyatrocu, yazar Bercuhi Berberyan, Rober Haddeciyan'ın 40.Sanat yıldönümü vesilesiyle yayınlanan anı kitabından Arto Berberyan'ın "6.35'in Görünmez Yolcusu" adlı Ermenice yazının bir bölümünü seyircilerle paylaştı.

Törenin kapanış konuşmasını yapan Türkiye Ermeni Katolik Cemaati Ruhani Reisi Başepiskopos Levon Zekiyan bu nişanın verilmesinin asıl amacının gelecek nesillerin toplumun değerlerini tanıması ve Ermeni dilinin önemini anlaması olduğunu vurguladı.

Devamında Modern Ermeni Tiyatrosu'nun mimarlarından olan ozan, yazar ve fikir adamı Mıgırdiç Beşiktaşlıyan'ın topluma kazandırdıklarının kıymeti üzerinde durdu.

Sonrasında ise Rober Haddeciyan'a "Mıgırdiç Beşiktaşlıyan Özel Nişanı"nı takdim etti.

Nişanın takdim edilmesinden sonra teşekkür konuşması yapan Rober Haddeciyan yoğun duygularını Mıgırdiç Beşiktaşlıyan'ın "Bu dünyada, bu gökyüzünün altında kardeşlikten daha önemli ne olabilir ki? Bizler kardeşiz" sözleriyle ifade etti.

Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Sayın Ahmet Misbah Demircan'ın yanı sıra birçok davetlinin bulunduğu etkinlikte duduk sanatçısı Ertan Tekin, sanatçı Tatiana Bostan ve gitarist Aret Hrimyan müzik dinletileriyle törene renk kattılar.

Yazan: Marta Joslin Çemre Dinçkayıkçı

Ռոպէր Հատտէճեան պարգևատրուած Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի նշանով

Թրքահայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի նախաձեռնութեամբ 2Փետրուար 2020 Ֆէրիգիւղի Ս.Վարդանանց եկեղեցւոյ Նազար Շիրինօղլու սրահին մէջ կատարուեցաւ հանդիսութիւն մը: Հանդիսութիւնը կը ձեռնարկէր այն նպատակին որ իսկապէս գնահատելի էր՝ լրագրող, գրող, թատերագիր, հրապարակախօս ու Նոր Մարմարա օրաթերթի վաստակաւոր խմբագրապետ Տիար Ռոպէր Հատտէճեան պիտի արժանանար ստանալու Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի անուան նուիրուած նշանը:

Հանդիսավարն էր օրիորդ Ասլին Տիշճի որ նախ բարձրախօսը յանձնեց վաստակաւոր ուուցչուհի, պատմագէտ և գրող Տիկին Արմաւենի Միրօղլուի որ արտայայտուեցաւ Տիար Ռ. Հատտէճեանի կեանքին ու կատարած գործունէութիւններուն մասին: Աւելի վերջ խօսք առաւ գրող Սերտար Քորուճու ու ծանրացաւ Ռ. Հատտէճեանի, Առաստաղ անուն վէպի թրքերէն թարգմանութեան մասին: Կարգը եկած էր թատրոնի ուսուցչասէր և դերասան Պօղոս Չալկըճեանի՝ որ ընտրած էր, Առաստաղ վէպէն դրուագ մը որը արտասանեց մեծ յաջողութեամբ: Այս անգամ բեմ բարձրացաւ Կեդրոնական և Սամաթիոյ Անարատ Յղութիւն վարժարաններու հայերէն լեզուի ուսուցիչ `Տիար Արաս Սարըչօպան որ ան ալ ծանրացաւ Ռ. Հատտէճեանի գործերուն մասին:

Պոլսոյ Շէհիր համալսարանի թրքերէն լեզուի և գրականութեան մասնաճիւղէն ակադեմական Դոկտ. Մեհմետ Ֆաթիհ անդրադառնալ Ռ. Հատտէճեանի գրական վաստակին մասին ընդգծելով նաև անոր բերած ներդրումը հայ դասական գրականութեան: Ակադեմական Դոկտ. Մեհմետ Շահին յայտնաբերեց թէ Ռ. Դոկտ. Հատտէճեան եղած է հայ գրականութեան ամենարժէքաւոր դէմքերէն մէկը շեշտելով՝ անոր գործերու թարգմանութիւնը շատ մեծ հարստութիւն մը կը ներկայացնէ գրական աշխարհէն ներս: Ակադեմականը մեծ գնահատանքով արտայայտուեցաւ Ռ. Հատտէճեանի իբրև լրագրող յանդուգն ու ամուր կեցուածքը 21րդ դարու մէջբերած դժուարութիւններուն դէմ:

Աւելի վերջ բեմը յանձնուեցաւ դերասանուհի ու գրող Տիկին Պերճուհի Պէրպէրեանի՝ ան ալ յաջողութեամբ ընթերցեց Ռ. Հատտէճեանի քառասնամեայ յոբելեանի առթիւ հրատարակուած յուշագիրքէն Արթօ Պէրպէրեանի, 6.35-ին Անտեսանելի ձամբորդը գրութիւնը :

Հոգեկ բանքը արտասանեց Արհիեպատիւ Գերապայծառ Տ. Լևոն Զէքիեան: Գերապայծառը նախ բացատրութիւններ տուաւ այս նշանատուութեան նպատակին մասին : Արհիեպատիւ Գերապայծառ Տ. Լևոն Զէքիեան ըսաւ թէ՝ մեր նպատակը ըլլալու է ապագայ սերունդներուն ծանօթացնել և նաև փոխանցել հայ գրականութեան արժէքները և անշուշտ շեշտեց հայ լեզուի ուսուցման կարևորութիւնը: Աւելի վերջ՝ Հայր Լևոն Զէքիեան ծանրացաւ արդիական հայ թատրոնի առաջնորդ, բանաստեղծ, հեղինակ ու մտաւորական Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի վաստակին ու համայնքին նուիրած արժանիքներուն մասին: Աւելի վերջ Տիար Ռ. Հատտէճեան Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի նշանը ստացաւ Արհիեպատիւ Գերապայծառ Տ. Լևոն Զէքիեանի ձեռամբ:

Տիար Ռ. Հատտէճեան իր շնորհակալութեան խօսքը արտայայտեց արտասանելով Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, Եղբայր Ենք Մենք բանաստեղծութենէն հատուածով մը:

Մէկտեղ յոգնինք մէկտեղ ցանենք
Մէկտեղ թափին մեր քրտինքներ,
Ըզհունձ բարյաց յերկինս հանենք,
Որ կեանք առնուն հայոց դաշտեր
Ընդ աստեղոք ինչ կայ սիրուն,

Այս հանդիսութեան ներկայ էին Մշակոյթի ու Զբօսաշրջիկութեան Նախարարի օգնական՝ Ահմէտ Միսպահ Տէմիրճան և բազմաթիւ հրաւիրեալներ :

Հանդիսութիւնը իր աւարտին հասաւ տուտուկահար Էրճան Հաքանի, երգչուհի Թաթիանա Պօսթանի և կիթառիստ Առէտ Խրիմեանի երաժշտական համերգով:

Թարգմանեց՝ Անի Պարոնեան և
Արմինէ Եազտանօղլու

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան (1828– 1868, Պոլիս)

Ծնած է Պոլիս 1828-ին: 1868-ին, քառասուն տարեկանին, ժանտախտէն վախճանած Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, արդի հայ գրականութեան և արդի հայ թատրոնի ամենամեծ դէմքերէն է:

Նախնական ուսումը ստանալէ ետք Իսթանպուլի Բերա թաղամասի Մխիթարեան վարժարանին մէջ (1834-39), կը մեկնի Իտալիա, ուր Փատովայի Մուրատեան վարժարանը կ'աւարտէ, ապա մի քանի տարի Վենետիկ կը մնայ (1839-45) և առիթը կ'ունենայ ուսումնասիրելու հայ հին գրականութիւնը:

Պոլիս վերադարձին հայերէն կը դասաւանդէ Թարգմանչաց, Լուսաւորչական և Հռիփսիմեանց վարժարաններուն մէջ: Այս շրջանին հայերէնի ուսուցիչ կ'ըլլայ նաև ապագայ գրող՝ Սրբուհի Տիւսաբին, որ իր ուսուցիչին ջանքերուն շնորհիւ կը դառնայ հայ մեծ մտաւորական դէմք:

Պէշիկթաշլեան, կրթական և մշակութային գործունէութիւններուն կողքին, Հայ ժողովուրդին հանրային կեանքին մէջ ալ ազդեցիկ մէկ դեր մը կատարած է: Ան, Համազգաց ընկերութեան գլխաւոր հիմնադիրներէն մէկը եղած է: Այս ընկերութեան հիմնական նպատակներէն մէկը եղած էր գաւառներու մէջ ուսումնարաններ և դպրոցներ բանալ Հայ ժողովուրդը զարգացնելու համար: Ընկերութեան նշանաբանն էր ազգային միասնականութիւնն ու համագործակցութիւնը բոլոր խաւերու միջև, առանց դասանանքային խտրութեան: Ան մասնակցեցաւ նաև Ազգային Սահմանադրութեան (1860) շարադրութեան:

1856-ին Օրթագիւղի Լուսաւորչեան վարժարանին մէջ, իր հսկողութեամբ և բեմավարութեամբ, սկսան կազմակերպուիլ իր իսկ հեղինակած թատերական առաջին ներկայացումները, որոնք մեծ զարթօնք մը նշեցին հայ արուեստի ծիրէն ներս:

Պէշիկթաշլեան չորս թատրերգութիւն գրած է և ուրիշ լեզուներէ բազմաթիւ թատրերգութիւններ թարգմանած է: Իր յօրինածներն են, Կոռնակե, Արշակ Բ., Վահան և Վահէ:

Պէշիկթաշլեան հիմնականօրէն թատրերգութիւններ և 31 տաղեր գրած է աշխարհաբար: Գրած է նաև գրաբար տաղեր (20 հատ), որոնք կը նկատուին իր լաւագոյն կտորները և գոհարներէն՝ արդի հայ բանաստեղծութեան:

Արժանի է յիշուելու՝ թէ Պէշիկթաշլեան իր կենդանութեան որևէ հատոր չէ հրատարակած: Մահէն երկու տարի ետք, 1870-ին, Յովսէփ Շիշմանեանի (Ծերենցի) նախաձեռնութեամբ, Մուրատ-Ռափայէլեանի Սաներու ընկերութիւնը հաւաքեց անոր ցիրուցան գործերը և մէկ հատորի մէջ ի լոյս ընծայեց զանոնք՝ Մատենագրութիւնք Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի խորագրով:

1904-ին Արշակ Չօպանեան այս նոյն հաւաքածոյ հատորին աւելի խնամուած հրատարակութիւնը կատարեց: Հատորին մաս կը կազմեն նաև չորս ճառեր, որոնք արտասանուած են Համազգաց Ընկերութեան հիմնարկութեան, անոր նորակերտ սրահին բացման, Օրթագիւղի Աղքատախնամ Ընկերութեան ի նպաստ, և չորրորդը՝ Մուրատ Ռափայէլեան Սանուց խնջոյքին:

Պէշիկթաշլեանի գրութիւններէն ոմանք վերածուած են երգի, ինչպէս 1862-ի Զէյթունի դէպքերէն ետք գրած Մահ Քաջորդւոյն, Թաղումն Քաջորդւոյն, Հայ Քաջորդին և Հայ Քաջուհին քերթուածները:

Ան եղած է ժողովուրդէն շատ սիրուած երիտասարդ մտաւորական մը: Անոր գրութիւններն ու կեանքի օրինակը դաստիարակ եղած են և կը շարունակեն ըլլալ յաջորդող բոլոր սերունդներուն:

Թարգմանեց՝ Անի Պարսնեան և
Արմինէ Եազտանսոյլու

Garo KÜRKMAN

OSMANLI SARAY KUYUMCULARI

Geleneksel Sanatlar alanında önemli eserlere imza atan Garo Kürkman'ın "Osmanlı Saray Kuyumcuları (1853-1871)" başlıklı son eseri Korpus Kültür ve Sanat tarafından yayınlandı. "Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz dönemlerinde Darphane-i Amire kuyumcu odası imalat defteri" alt başlığıyla düzenlenen yapıt darphane tarafından üretilen çok sayıda değerli objeyi ve hikâyelerini gün yüzüne çıkarıyor. İçerdiği materyal, fotoğraf ve metinlerle sanatçılar, koleksiyoncular ve tarihçiler için kalıcı ve yol gösterici bir eser olarak bilim, sanat ve kültür dünyasına katkıda bulunan bu değerli eser Garo Kürkman'ın uzun yıllara dayanan araştırmalarından elde ettiği somut bilgileri içeriyor. İngilizce basımı da bulunan, fotoğrafların ayrıca görsel değer kattığı yapıt Ayvaz ailesi tarafından desteklenmiştir.

Kitabın içeriğinin tasarımı 1975 yılında işlevini yitiren Darphane binalarının boşaltılmasıyla başlıyor. Bir yangın çıkar. Darphanedeki tezgâhlar ve makineler hurdacıya satılır. Yangına sebebiyet vermesi nedeniyle pek çok evrak elden çıkarılır. Bu evrakların bir kısmı Darphane kayıtlarının tutulduğu defterlerdir. Defterlerden bir tanesi Ermeni Katolik bir aile olan ve saraya çok önemli hizmetlerde bulunan Düzyanlar'ın (Düz veya Düzoğlu olarak da anılırlar) Darphane-i Amire idarecisi olduğu döneme aittir ve Ermenice harflerle Osmanlıca yazılmıştır. 1853-1871 yılları arasındaki kayıtları içeren bu defter Garo Kürkman'ın çalışmalarının kaynağını teşkil etmektedir. Defter, yedi sene Sultan Abdülmecid ve on sene Sultan Abdülaziz dönemlerinde olmak üzere, Kuyumcu Odası'nın genel olarak nasıl çalıştığı, kimler için neler ürettiği ve nasıl ürettiği, maliyetleri ile ilgili ayrıntılı bilgileri içermektedir. Sultanın onurlandırdığı askeri veya sivil kişilere verilen nişan ve madalyaların isim, mahiyet ve maliyetleri, hareme yapılan mücevherat, eskiyen objelere yapılan tamirat, Kâbeye yollanan hediyeler gibi resmi belgelere yansımayan ancak Tanzimat Dönemi'nin ruhunu yansıtan Osmanlı eserleri Garo Kürkman'ın titiz çalışmalarıyla hazırlanan bu kitapta ortaya konuyor.

Nümismatik ve sigilografi denen bilim alanlarında 1969 yılından bu yana çalışmalarını sürdüren Garo Kürkman 1947 İstanbul doğumlu. Malkaralı kürkçü bir dedenin torunu. Babaannesi İstanbullu Kabaracıyan ailesinin bir üyesi. Evli ve torun sahibi olan Garo Kürkman meraklı ve araştırmacı kişiliği, savaşçı ruhu, uzmanlara önemli bulgular sunan engin bilgi hazinesi ve tecrübesiyle çok sayıda esere imza atmış. Osmanlı İmparatorluğu'nun değişim içinde olduğu 19. yüzyıl idari ve kültür tarihine ışık tutmakta olan son kitabının varoluş hikayesini kendi uslubuyla aktarmaya çalıştık. Garo Kürkman'a bu keyifli ve aydınlatıcı söyleşi için teşekkür ederiz.

Sizi tanıyabilir miyiz?

Yıldız Teknik Üniversitesi'nde inşaat mühendisliği eğitimi aldım. Mesleğimi icra etmeyi bir müddet sonra bıraktım. İnşaat piyasasının kriterleri benim için uygun değildi.

Son otuz yıldır antika piyasasında eksperim. Müzayedelere danışmanlık yaparım. Farklı kültürlere ve dönemlere ait obje ve nesnelere onay veririm. Talebeliğimden bu yana Osmanlı para ilmiyle uğraştım. Ben bir çok konuda araştırma yaparım, nümismatik, tombak, madalya, nışan, Kütahya çinileri, gümüş damgaları ve mühürler, bilgi sahibi olduğum alanlar. Bir kitap hazırlamak için yola çıkmam, yaptığım araştırmalardan elde ettiğim bulguları kitaba dönüştürürüm. Hazırladığım kitaplar odada oturarak yazılacak, bir araya getirilecek şeyler değil. Yaptığım işi çok seviyorum, başkalarının bilemediği şeyleri keşfetmek isteği benim için birinci sırada. Bir örnek vermem gerekirse; 1975 senesinde Topkapı Sarayı'nın bahçesinde Sultan V. Murad tuğralı havan topunu buldum. Hocam ve çalışma arkadaşım Cüneyt Bey'e bilgi verdim. "Olmaz öyle şey, Sultan V. Murad 96 gün saltanat sürdü, onun topu mu olur!" dedi bana. Birlikte gittik baktık. Çok şaşırdı ve bu bilgiyi Nümismatik Derneği'nde yayınladık. Bir çok şey satın alırım, alırken bazen kâr bazen zarar ederim, bunu çok önemsemem, çünkü sorgulamaya ve öğrenmeye buradan başlarım. Bir çok şey elimin altındadır. Her detayla bilfiil uğraşmak gerekiyor.

Bu değerli kitabın hikayesi nasıl gelişti?

Kitabın doğuşu 14 Şubat 1973 senesinde darphanenin çatısının yanmasından sonra başladı. Bir hocam var. Cüneyt Ölçer. O da inşaat mühendisiydi. İş Bankası Emlak Genel Müdürüydü. O da para toplardı, ben de para toplardım. Onun hazırladığı kitaplara ben para resmi çizerdim. Dolayısıyla talebeliğim esnasında onun bürosunda çalışıyordum. Cüneyt Bey bir gün bana şöyle söyledi: "Darphanenin çatısında yangın çıkmış. Orada evraklar varmış. Ermenice harflerle yazılı olanlar da varmış. Kimse bir şey anlamıyor. Gidip bakalım, bu önemli olabilir Garo". Büro Elmadağ'da bulunuyordu. Aya İrini'nin yanında bulunan darphaneye gittik. Yangına sebebiyet verdiği için evrakları Seka'ya göndermeyi uygun bulmuşlar. Muhasebe müdürü Timuçin Ginkök defterlerin dış ciltleri çok iyi durumda olduğunu görmüş, düzgün tutulan kayıtları fark etmiş. Defterler süet kaplıydı. Evrakların bir kısmı gönderilmiş bir kısmı depoya bırakılmıştı. Ziyaretimiz esnasında depoda bulduğumuz defterlerin çoğu para basma tarihleri ve adetleri ile ilgiliydi, bütün basılan altın ve gümüş mecidiye ile aksamının gün ve adetlerini tam olarak yazıldığını ilk defa belgeliyorduk. Cüneyt Bey yıllar içersinde bunları kitaplaştırdı. 1978'de Sultan Abdülmecid, 1979'da Sultan Abdülaziz, 1986 da Sultan Abdülhamid ile V. Murad, 1987'de Sultan V. Mehmed Reşad ile VI. Mehmed Vahideddin dönemlerini hazırladı. Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz, sikke çizimlerini ben çizdim. Evrakların arasında alt tarafı çürümüş olan ve saray kuyumcularıyla ilgili bir defter vardı. Defterde darphanenin içinde yer alan ve sultana çalışan bir kuyumcu atölyesinin kayıtları bulunuyordu. İzin alarak fotoğraflarını çektim. Ben de sonradan bunları bastırdım, -bir nüshasını da -negatif olarak- İstanbul Arkeoloji Müzesine, arşive teslim ettim- ve okumaya başladım. Defterler Ermenice harflerle Türkçe (Osmanlıca) yazılmıştı. 1975 yılında başladım okumaya ve çevirmeye. Okumalar uzun yıllarımı aldı. Zaman içersinde bunları yazmaya başladım. Vakit buldukça defterdeki anlamını bilmediğim kelimeleri çözmeye çalıştım, defter bittiğinde yaklaşık kırk dört sene geçmişti.

Bu çalışmayı hazırlarken karşınıza çıkan en önemli güçlükler nelerdi?

Elimizdeki defterde yazılar Ermenice harfle Osmanlıca yazılmıştı rakamlar ise Osmanlıca . İki yıl boyunca yazıyı tanımak için çabaladım. Okuma süreci oldukça sıkıntılıydı, çünkü çok detay ve tekrar, yazılım hataları ve eksikler bulunuyordu. Üretilen mücevherlerin, nişanların veya objelerin maliyetleri işçilikleri ile ilgili en ince detaylarıyla hesap tutulmuştu. Örneğin Abdülmecit'in annesinin bankeri Garabet Bey'e yapılan özel nişan. Şu kadar işçilik, bu kadar altın, şu kadar gümüş.

İkinci ve en büyük güçlük ise kaynaklara ulaşmak oldu. Resimleri bulmak, bilgi toplamak ve eldeki bulguları ve bilgileri düzenlemek için kaynak gerekli. Resimleri bulmakta çok zorlandım. Resimlerin büyük kısmını Topkapı Sarayı'ndan aldım ve bunları yayınlayabilmek için gerekli ödemeleri yaptım. Defterdeki kayıtlarla örtüşenleri kullandım. Bazı resimlere Sadberk Hanım müzesinden ulaşabildim. Kalıpların resimleri için de çok sık darphaneye gittim. Darphaneyi de her hafta, her Cuma gittim ve bütün eski kalıpları tasnif ettim. Bütün bunları yirmi yıl evvel yaptım. Bu konuda bilginiz olmazsa yapılması mümkün olmayan bir iş. Aynı zamanda maddi açıdan çok külfetli bir uğraş.

Araştırmacılar, uzmanlar ve sanat severler için bu kitabı değerli kılan hangi unsurlar var?

Bugüne kadar bilinen, basılı bulunan tarihi kitaplarda Osmanlı İmparatorluğu'nda yapılan, üretilen mücevherler, hediyeler, nışan veya diğer objeler hakkında sınırlı bilgi vardı. Bu defterdeki kayıtlara göre saray için, padişahlar için, paşalara, kadın sultanlara, hareme, yabancı krallara mücevher, nişan, madalya gibi bir çok şey üretilmiş. Defterde hiç kimsenin ulaşamayacağı bilgiler vardı. Onları tercüme ettim ve imalat defterindeki kayıtlarla objelerin resimlerini bularak eşleştirmeye çalıştım. 1853-1871 yılları arasında yapılan tüm nişanların ve masrafların detaylı dökümleri bulunuyor. Sarayın yaptığı masraflar. Kitabın ön tarafında yer alan bir liste hazırladım. Örneğin kılıçların, tuğralı kutuların kaça mal olduğu ve kimler için yapıldığı. Saray bürokrasi ilişkisi ortaya çıkıyor. İlgili kişilere bu konularda fikri verebilmesi için yaptım, bahsi geçen defterden daha bir çok listeler yapılabilir.

Hazırladığınız bu eser birbirinden değişik değerli objeler içeriyor, bunlarla ilgili bilgi verebilir misiniz?

Örneğin; Osmanlı taltif nişanesi olan ve çoğunlukla şapkaya takılan savaştan zaferle dönenlere verilen çelenkler var. Darphanede 1600lerin sonunda üretilmeye başlandı büyük olasılıkla, buradan yola çıkarak o devirde darphane içinde kuyumculuk atölyesi olduğu sonucuna varabiliriz. Altın veya gümüş olarak imal edilen çelenkler pırlantalı veya pırlantasız olabiliyor.

Hediyeler gönderiliyor, örneğin Kâbe'ye gönderilen pırlantalı çift altın şamdanlar, kaça mal olduğu, üstündeki pırlantaların kaç karat olduğu vs. hepsinin kaydı var.

Altın veya gümüş madalyalar ilk kez 1801 tarihinde Sultan III.Selim döneminde darphanede basılıyor veya darphane yaptırtıyor. Tasvir-i Hümayun nişanı da ilk kez III Selim zamanında başlıyor, Sultan II. Mahmud zamanında çok gelişiyor. Yüksek rütbeli kişilere taltif için hediye edilen iftihar nişanları var. Abdülmecid devrinde göğüste nişanlar görülür. Fese takılan Alametleri (Nişan) devlet malıdır. Şahıs öldüğünde geri alınır. Düğünlerde gelinin göğsüne konan kumaş üzerine gümüşten harfler, oyulmuş ve içine pırlanta dizilmiş Kelime-i Tevhid. Harem için yapılan ve hanedandaki önemli kadınların taktığı güneş nişanı. Hanedanda nesilden nesle geçiyor. Tespitlerimize göre 17 sene zarfında sadece on dokuz adet imal edilmiş. Elbiseler, çorap, yemek takımı, yolcu yemek takımları, hepsi yapılıyor, inanılmaz bir üretim söz konusu.

Neden Ermenice tutulmuş bu defterler?

Ben şöyle düşündüm; birisi gelip bu defterlere tahrifat yapmasın diye. Büyük olasılıkla aynı defterlerin Türkçesi de bulunuyordu, ancak bulamadık. Bulunduğuna dair bilgiler var. Fakat onlar bizim elimize geçmedi.
1300 hicri'den /(M.1883) sonra Ermenice harflerin kullanılmadığı görülüyor. Bu tarihten sonra defterler Arap harfli oluşundan anlıyoruz. Darphane müdürü Mihran Düz'ün 1880 yılında işten ayrılması veya Sultan II. Abdülhamid izin vermemiş olduğu düşünülebilir.

Diğer çalışmalarınızdan da bahseder misiniz ?

Nümismatikle başladım. Bir numismat arkadaşımla Alanya'daki kurulmuş bir beyliğin paralarını anlattık, "Alâiyye Paraları", 1981 yılında, ondan sonra 1991 yılında Türk ve İslam Eserleri Müzesin'de "Osmanlı Ölçü ve Tartıları" adlı sergiyi ve kitabını hazırladım, bu eserlerle ilgili bir buçuk yıl süren bir sergi düzenledim.

2003 yılında Fatih Sultan Mehmed'den başlayarak Osmanlı'da ağırlık ölçülerini ve sistemlerini anlatan "Osmanlı Ağırlık Ölçüleri" başlıklı kitabım yayınlandı. 1996 yılında "Osmanlı Gümüş Damgaları" ve 1998'de "Ege Beylikleri Sikkeleri" ile ilgili nümismatik bir kitap yaptım. 2003 de Suna ve İnan Kıraç'ın isteği ile Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) için "Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri" 2005'de İnan Beyin koleksiyonu ve müzedeki Kütahyaları da içeren "Toprak, Ateş, Sır" başlıklı kitabı hazırladım. 2010 senesinde Venedik'deki St.Lazzaro Manastırı'nda bulduğum ve yayına hazırladığım Hicri 1195 /M.1781 tarihli Sultan I. Abdülhamid dönemi "Bostancıbaşı Defteri", 1976 yılından bu yana hazırlamaya çalıştığım "Osmanlı Mühür ve Hakkakları", yine aynı tarihlerde hazırladığım "Osmanlı Hanedan Mühürleri" (Sultanlar, Şehzadeler ve Kadın Sultanları kapsıyor), ve "Osmanlı Darphaneleri ve Düz Ailesi" adlı uzun soluklu bir çalışma ve sikkeler üzerine yazılmış ve çeşitli dergi ve kitaplarda yayınlanmış çok sayıda makale ve yazılarım bulunuyor. Halihazırda üstünde çalıştığım İstanbul Kiliseleri, hazineleri ve belgeleri üstüne devam eden bir projem var.

Nümismat kavramını açıklar mısınız?

Nümismat para ilmiyle uğraşan kimsedir, nümismatik ise bir bilim dalıdır. Metal paraları, eski sikke ve madalyaları tanımlar ve sınıflandırır. Paranın basıldığı madenin türüne göre dönemin iktisadi durumu konusunda ipuçları verir. Kaybolmuş uygarlıklar ile ilgili bilgi verir, eski yerleşim yerlerinin belirlenmesine de katkı sağlar, sanat tarihi, arkeoloji gibi farklı disiplinlere bağlantılıdır. Araştırma nesnesi sikke paradır. Darphane tarihini yazmak için paraları ezbere bilmek gerekir. Ben parayı gördüğüm anda kaç senesinde basılmış olduğunu söylerim. Hayatım - 1969 yılından bu yana - bunları toplamakla geçti ve hicri tarihlerle ezberledim ve öğrendim, çünkü paranın üzerinde hicri yazıyor. Nümismatiği bilmezseniz böyle bir kitabı hazırlamak mümkün olmaz, hataları düzeltemezsiniz.

Garo Kürkman'ın kitaplarından bazıları:

Osmanlı Gümüş Damgaları; 1996, Mathusalem Yayınları. Bu kitaptaki çalışma 18. yüzyıldan geç 20. yüzyılın sonuna kadar süren dönemde para, tuğra ve damgaların tarihçesine ışık tutuyor. Osmanlı İmparatorluğunda değerli madenlere damga vurulurdu. Padişahın tuğraları, vergi tahsildarlarının ürünlerin kendilerine ait olduğunu bildiren damgalar veya İstanbul dışında yaşayan ustaların kendi imalatlarına vurdukları kendilerine has damgaların yer aldığı bu eserde sistemin işleyişini örneklerle görmek mümkün.

Kaynakça:
Osmanlı Saray Kuyumcuları, 1853-1871, Korpus Yayınları, Sultan Abdülmecit ve Abdülaziz Dönemlerinde Darphâne-i Amire Kuyumcu Odası İmalat Defteri.

Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri, 2003, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Yayınları. Bu kitap, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü koleksiyonunda bulunan tartıları tanıtmak, Anadolu'da kullanılan ölçü ve değerleri hakkında okuyucuyu bilgilendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğunda Ermeni Ressamlar, 2 cilt, 2004, Bu kitap 1600-1923 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nda doğmuş, birçoğu bilinmeyen sanatçıların biyografilerini, yapıtlarını ve imzalarını içeriyor. Türkiye resim tarihi konusunda da okuru bilgilendiriyor.

Toprak, Ateş, Sır Pera Müzesi Yayınlar, (Magic off Clay and Fire). Bu kitapta dünyanın farklı yerlerinde bulunan müze ve arşivlerden derlediği çok sayıda belge ve fotoğrafla birlikte "toprak, ateş, sır" dünyasına ait önemli bilgiler okuyucuya sunuluyor.

Hazırlayan: Ayda Baloğlu

Կարոյ Քիւրքման և իր Կոթողային Գործը՝ «Օսմանեան Շրջանի Արքունի Ոսկերիչներ (1853-1871)»

Իսթանպոլահայ յայտնի ճարտարագէտ, դրամագէտ և պրպտող Կարոյ Քիւրքմանի սանդական արուեստի գործերու նուիրուած հատորներուն վրայ 2019-ին եկաւ աւելնալ նոր մը ևս՝ «Օսմանեան Շրջանի Արքունի Ոսկերիչներ (1853-1871)»: 470 էջերու վրայ սքանչագեղ տեսանիւթերով ճոխացած լայնածաւալ ու հոյակապ հրատարակութիւն մը, որ կը բերէ անստգիւտ վկայութիւններ օսմանեան շրջանի ոսկերչական արուեստի պատմութենէն, միևնոյն ժամանակ դառնալով հեղինակին մասնագիտական նրբութիւնները հարազատօրէն ցոլացնող խօսուն վկայ մը: Հատորը Այվազ ընտանիքի մեկենասութեամբ լոյս տեսած է «Կորպոռա Մշակոյթ և Արուեստ» հրատարակչատան կողմէ թրքերէն և անգլերէն զոյգ տարբերակներով:

«Սուլթան Ապտիլ Մէեճիտի և Սուլթան Ապտիլ Ազիզի շրջաններու արքունի փողերանոցի ոսկերչաց սենեակի արտադրութիւններու տոմար» ենթախորագրին տակ լոյսի բարիքին եկած այս աշխատասիրութիւնը երևան կը հանէ արքունի փողերանոցի կողմէ արտադրուած արժէքաւոր ահագին իրերու գոյութիւնը և ընթերցողին ուշադրութեան կը յանձնէ անոնցմէ ամէն մէկուն իրայատուկ պատմութիւնը: Միանգամայն իր էջերէն մեզի աչք քթթող գունագեղ լուսանկարներով և բովանդակալից գրութիւններով գիրքը ուղեցոյց կը հանդիսանայ բազմաթիւ արուեստագէտներու, հաւաքորդներու և պատմաբաններու: Սոյն երկը կը բովանդակէ խիստ վաւերական տուեալներ և շահեկան տեղեկութիւններ, որոնք արդիւնք են Կարոյ Քիւրքմանի տարիներու բծախնդիր, խղճամիտ ու տքնաջան ուսումնասիրութիւններուն և իր այս հանգամանքով կը բերէ իր անուրանալի ներդրումը գիտութեան, արուեստի և մշակոյթի ոլորտներէն ներս:

Հեղինակին մօտ նման հատորի մը պատրաստութեան ձեռնարկելու գաղափարը ծնունդ կ՝առնէ 1975-ին, երբ որոշում կը կայացուի օսմանեան փողերանոցի շէնքերը պարպելու ուղղութեամբ, քանի որ այդ պատմական շէնքերը այլևս սարտած էին իրենց պաշտօնը, կորսնցուցած էին իրենց գործունէութիւնը և կը կարօտէին լուրջ բարենորոգումի: Հետևաբար արքունի փողերանոցի գործիքներն ու մեքենաները կը ծախուին հնավաճառի: Այդ թոհուբոհին մէջ պատմական արժէք ներկայացնող ահագին փաստաթուղթեր ձեռքէ կը հանուին, կանխելու նպատակաւ հասանական հրդեհի մը բռնկումը: Ինչ մեղք որ այդ փաստաթուղթերուն մէջ էին նաև փողերանոցի արձանագրութեան տոմարները: Եւ այդ տոմարներէն մէկն ալ կը պարփակէր 1853-1871 տարիներու արձանագրութիւնները: Այս այն շրջանն էր, երբ պալատին մեծ ծառայութիւններ մատուցած հայ կաթողիկէ համայնքի երևելի ընտանիքներէն Տիւզեանները (ծանօթ նաև որպէս Տիւզ կամ Տիւզօղլու ընտանիք) կը վարէին արքունի փողերանոցը: Ահաւասիկ հայատառ օսմաներէնով գրի առնուած այս տոմարն է որ Նախախնամութեան ով գիտէ ի՜նչ կարգադրութեամբ կ՝անցնի Կարոյ Քիւրքմանի ձեռքը, փրկուելու համար ստոյգ ոչնչացումէ ու նաև հանդիսանալու համար Քիւրքմանի յետագայ աշխատասիրութիւններուն ներշնչանքի աղբիւրը:

Խնդրոյ առարկայ տոմարին մէջ արձանագրութեան տակ առնուած էին ոսկերչաց սենեակի արտադրանքները, ընդգրկելով Սուլթան Ապտիլ Մեճիտի եօթը, իսկ Սուլթան Ապտիլ Ազիզի տասը տարուան գահակալութեան ժամանակաշրջանները: Թէ ինչպիսի՞ն էր ընդհանուր առմամբ այդ շրջաններու ոսկերչաց գրասենեակի աշխատանքի ոճը, ինչե՞ր արտադրուած էին հոն, որո՞նց համար և ի՞նչ ձևով արտադրուած էին անոնք, ի՞նչ էր անոնց գինը. ահաւասիկ բոլոր այս հարցումները կը գտնեն իրենց ճշգրիտ ու սպառիչ պատասխանները Կարոյ Քիւրքմանի ուսումնասիրութիւններուն իբր աղբիւր ծառայած այդ տոմարին էջերուն մէջ: Այդ բոլոր տեղեկութիւնները Կարոյ Քիւրքմանի սևեռուն հայեացքին և շնորհալի գրիչին տակ կ՝ամփոփուին, կը համադրուին տեղ գրաւելու համար «Օսմանեան Շրջանի Արքունի Ոսկերիչներ (1853-1871)» անուն իր ծովածաւալ գրքին անհամար էջերուն մէջ:

Այսպէս՝ Քիւրքմանի այս եզակի ստեղծագործութեան մէջ ի յայտ կու գան սուլթաններու կողմէ բացառիկ պատուոյ արժանացած զինուորական կամ քաղաքային անձերու շնորհուած շքանշաններուն և մետալներուն մասին մանրամասն տեղեկութիւններ. ինչպէս՝ անոնց անունները, մասնայատկութիւնները և գիները, պալատի կանոնոցին համար ապսպրուած գոհարեղէնները, հինցած թանկարժէք գեղօրներու և իրերու վրայ կատարուած նորոգութեան աշխատանքները, դէպի Քապէ ուղարկուած նուէրներու նման պաշտօնական վաւերագրութիւններէ բացակայող, բայց և այնպէս Թանզիմաթի շրջանի ոգին նոյնութեամբ ցոլացնող գործերու մասին արձանագրութիւններ: Կարոյ Քիւրքման ամէն մէկ արձանագրութեան, ամէն մէկ տուեալի վրայ մեծ բծախնդրութեամբ աշխատած և այսպէս՝ զանոնք ի մի բերած է «Օսմանեան Շրջանի Արքունի Ոսկերիչներ (1853-1871)» խորագրեալ իր ծաւալուն երկասիրութեան մէջ, կորուստէ փրկելով արուեստի ինչ գործերու մասին կարևոր մանրամասնութիւններ և անգին ժառանգութիւն ու վկայութիւն մը թողլով ապագայ սերունդներուն:

Անխոնջ պրպտող և հետազօտող Կարոյ Քիւրքման ծնած է 1947ին, Իսթանպուլ: Ան կը սերի մալկարացի ընտանիքէ մի, մէծ հայրը մը շտակավաճառ: Իսկ հօրեկական մեծ մայրն է Պոլսեցի նշանաւոր Գապարաճեան ընտանիքին պատուական մէկ անդամը Յուատինիանէ :

Կարոյ Քիւրքման ամուսնացած է և արդէն իսկ դարձած է մեծ հայր:

Կարոյ Քիւրքման բարձրագոյն ուսում ստացած է Եըլտըզ Թէքնիք Համալսարանի մէջ, ուրկէ վկայուած է որպէս շինարարական ճարտարագէտ: Այնուհետև նուիրուած է պատմական արժէք ներկայացնող թանկարժէք իրերու ուսումնասիրութեան, մասնաւոր հմտութիւն ձեռք բերելով այս մարզին մէջ: Այսպէս՝ իր կեանքի վերջին երեսուն տարիներուն հնագիտութիւնը դարձած է Քիւրքմանի գլխաւոր նախասիրութիւնը: Այժմ յարգելի պրպտողը դարձած է հնագիտութեան փնտռուած մասնագէտ մը. աճուրդներու մէջ կը կատարէ խորհրդատուի պաշտօն: Տարբեր մշակոյթներու և տարբեր շրջաններու պատկանող իրերու, գոհարեղէններու, գեղօրներու մասին վկայութիւն կը բերէ, կը գնահատէ ու կը վաւերացնէ անոնց արժէքը:

Իր ուսանողական տարիներէն սկսեալ Քիւրքման մասնաւոր հետաքրքրութիւն տածած է օսմանեան դրամագիտութեան նկատմամբ: 1969-էն ասդին իր աշխատասիրութիւնները կեդրոնացուցած է նաև կնիքներու ուսումնասիրութեան վրայ: Ներկայիս իր աշխատութիւնները կը շարունակէ առաւելապէս հնագիտութեան սոյն բնագաւառներուն մէջ: Դրամագիտութեան և օսմանեան կնիքներու ուսումնասիրութեան առընթեր պղնձագործութիւնը, արոյրի գործերը, մետալները և շքանշաններն ալ կը կազմեն իր մասնագիտութեան առանցքը: Կուտինայի յախճապակինը և արծաթեայ կնիքները ևս ներգրաւուած են իր հետաքրքրութեան դաշտին մէջ: Քիւրքման մտերմաբար կը խոստովանի թէ ուրիշներու համար անյայտ մնացած մանրամասնութիւնները յայտնաբերելը առաջին գծի վրայ կու գայ իրեն համար: Այս ուղղութեամբ այլազան մարզերէ ներս ունի կարևոր հրատարակութիւններ: Հեղինակ է բազմաթիւ երկերու, որոնք որպէս մեյմէկ կոթող կը կանգնին, դրսևորելով տարիներու իր անձանձիր ու հետևողական ումնասիրութիւնները, պրպտումները: Կարոյ Քիւրքման այն արժեքաւոր հնագէտն է, որ բառին բուն իմաստով կը պաշտէ իր ըրած գործը:

Անվարան կրնանք ըսել թէ Կարոյ Քիւրքմանի այս կոթողային երկասիրութիւնը, որ ուղղակի լոյս կը սփռէ Օսմանեան Կայսրութեան ԺԹ. դարու վարչական ու մշակութային յարափոփոխ շրջանի արքունի արուեստի պատմութեան վրայ, իր որակով, պատմական նշանակութեամբ, իր պարփակած անգին տեղեկութիւններով և մասնաւորապէս օսմանեան շրջանի ոսկերչական արուեստի վրայ հայերուն թողած կնիքը ցոլացնելու տեսակէտէն վեր է ամէն գնահատանքէ: Եւ այս անգնահատելի գործին ետին իր աննկուն կամքով, իր ծով փորձառութեամբ, իր անհատնում հետաքրքրութիւններու պրիսմակով և իր անհուն գիտապաշարով կանգնած է հեղինակը՝ Կարոյ Քիւրքման պրպտող, ուսումնասիրող ներհուն մարդու իր ամբողջ նուիրուածութեամբ, իր բոլոր արժանիքներով և հայու իր արժանավայել կեցուածքով:

Թարգմանեց՝ Վերա Զըքընօղլու

Գերապայծառ Լևոն Զէքիեանէն Հայագիտական Բանախօսութիւն

Պոլսոյ և Թուրքիոյ Հայ Կաթողիկէ Համայնքի Հոգևոր Առաջնորդ Գերապայծառ Լևոն Զէքիեան երկար ընդմիջումէ մը ետք, Պոլսոյ ակադեմական շրջանակի մէջ կատարեց իր առաջին բանախօսութիւնը: Պողազիչի Համալսարանի պատմութեան բաժնի հրաւէրով Գերապայծառը ներկայացուց ,Արևմուտքի և Օսմանեան Կայսրութեան Մէջ Հայագիտական Հետազօտութիւններու Գլխաւոր Զարգացման Փուլերը» խորագրեալ զեկոյցը: Բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ համալսարանի Մշակութային Արժէքներու Թանգարանի Վանկելիս Քեչրիոթիսի անուան դասախօսութեան սրահին մէջ, 5 Մարտ չորեքշաբթի օր:

Պատմութեան բաժնի դասախօս Ահմետ Էրսոյի բացման խօսքէն յետոյ, Պրոֆ. Եաշար Թոլկա ձորա ներկայացուց Գերապայծառ Զէքիեանի կենսագրութիւնը: Այնուհետև, Էմիլի ոյ Պոնֆիլիոյ, որ Կիւպէնկեան Հիմնարկութեան օժանդակութեամբ հիւրաբար որպէս դասախօս կը գտնուի համալսարանէն ներս, Գերապայծառ Լևոն Զէքիեանին ձօնուած շնորհակալական խօսք մը ուղղեց:

Գերապայծառը իր զեկոյցին սկսաւ նախ Եւրոպական ցամաքամասի հայագիտական հետազօտութիւններու անցեալն ու Թուրքիոյ մէջ այս ոլորտի ներկայ իրավիճակը ամփոփելով: Ապա կարգաւ՝ Եւրոպայի և Խորհրդային Հայաստանի, ԺԸ.-ԺԹ. դարերուն Պոլսոյ դպրոցին մէջ (Կոստանդնուպոլիս) հայագիտական հետազօտութիւններու սկիզբը և պատմական փուլերը ամփոփեց ժամանակագրական դասակարգմամբ: Բանախօսութեան աւարտին Գերապայծառը պատասխանեց ներկաներու հարցումներուն:

Թարգմանեց՝ Սարին Ագպաշ

KERABAYDZAR LEVON ZEKİYAN'DAN ERMENİ ARAŞTIRMALARI KONFERANSI

İstanbul ve Türkiye Katolikleri Ruhani Reisi Kerabaydzar Levon Zekiyan uzun bir aradan sonra İstanbul'da akademik ortamda ilk sunumunu gerçekleştirdi. Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü davetiyle verdiği konferansta Kerabaydzar "Batı'da ve Osmanlı'da Ermeni Araştırmalarının Başlıca Gelişme Evreleri" hakkında bir konuşma yaptı. Konferans 5 Mart Çarşamba günü üniversitenin Kültürel Miras Müzesi'nde, Vangelis Kechriotis seminer odasında gerçekleşti.

Tarih bölümü öğretim görevlilerinden Ahmet Ersoy'un açılış konuşmasının ardından Tolga Cora Sayın Zekiyan'ın biyografisini aktardı. Ardından Gülbenkyan Vakfı desteği ile misafir öğretim görevlisi olarak üniversitede bulunan Emilio Bonfiglio da Kerabayzar Levon Zekiyan'a hitaben bir teşekkür konuşması yaptı.

Kerabaydzar sunumuna öncelikle Avrupa kıtasında Ermeni araştırmalarının (Armenoloji) geçmişini, Türkiye'de söz konusu alanda bugün gelinen noktayı özetleyerek başladı. Ardından sırasıyla Avrupa'da, Sovyet Ermenistan'da 18.-19. yy. İstanbul ekolünde (Bolis, Konstantiniyye) Ermeni araştırmalarının başlangıcını ve tarihsel evrelerini kronolojik olarak özetledi. Konferansın sonunda Kerabaydzar katılımcıların sorularını da yanıtladı.

Yazan: Sevan Ataoğlu

Գէորգ Բամուքճիանի Ոգեկոչման Հանդիսութիւն

Պոմոնթիի Մխիթարեան և Բանկալթիի Մխիթարեան սանուց միութիւնները միասնաբար կազմակերպեցին պատմաբան և բանասէր Գէորգ Բամուկճիանի անուան ոգեկոչման հանդիսութիւն մը։

Երեկոյթը տեղի ունեցաւ 6 Դեկտեմբեր 2019-ին Բանկալթիի Մխիթարեան Վարժարանի սրահին մէջ, Հայ Կաթողիկէ համայնքի վիճակատար Արհի. Լևոն Արք. Զէքիեանի հովանաւորութեամբ։ Սրահը լեցուն էր բերնէ բերան։

Ներկայ էին նաև Մարմարա Օրաթերթի Արտօնատէր Ռոպէր Հատտէճեան, գրագէտ և դաստիարակ Սապրի Գոզ, գրագէտ և պատմաբան Օսման Գէօքէր, Երևանէն Յասմիկ Ստեփանեան Լայլն։

Արա Գոչունեան, Հրիբսիմէ Մեյտան, Թամար Մանկասար և Ասլին Տիշչի իրենց խօսակցութիւններուն մէջ Գէորգ Բամուկճեանի կեանքին և գործունէութիւններուն մասին մանրամասն տեղեկութիւններ տուին։

Կամքէ անկախ պատճառներով ներկայ գտնուելու առիթը չունեցողներուն ալ սրտի խօսքերը պաստառին վրայ ցուցադրուեցաւ համացանցի օգնութեամբ։

Թաթիանա Պոսթան, Արի Հերկել և Էրթան Դէքինն ալ հայերէն երգերով իրենց մասնակցութիւնը բերելով արժանացան հանդիսատեսներուն ջերմ ծաբահարութեան։

Ermeni Toplumunun Son Ediplerinden

KEVORK PAMUKCİYAN'I ANMA TÖRENİ

İstanbul Bomonti ve Pangaltı Mıhitaryan Okullarından Yetişenler Dernekleri 6 Aralık 2019 Cuma günü Pangaltı Mıhitaryan Okulu Tören Salonu'nda, Türkiye Ermeni Katolik Cemaati Ruhani Reisi Başepiskopos Levon Zekiyan'ın riyasetinde, değerli yazar, araştırmacı, tarihçi ve filolog Kevork Pamukciyan'ı anma töreni düzenledi. Katılımın çok yoğun olduğu etkinlikte; Marmara gazetesi genel yayın yönetmeni Rober Haddeciyan, araştırmacı yazar ve eğitimci Sabri Koz, araştırmacı yazar Osman Köker ve Yerevan'dan gelen Hasmig Stepanyan'ın yanı sıra Ara Koçunyan, Hripsime Meydan, Tamar Mangasar ve Aslin Dişçi yaptıkları konuşmalarla Kevork Pamukciyan'ın hayatını ve çalışmalarını anlattılar. Elde olmayan nedenlerden salona gelemeyen konuşmacılar barkovizyondan izlendi. Tatyana Bostan, Ari Hergel ve Ertan Tekin Ermenice şarkılar seslendirerek etkinliğe renk kattılar.

Etkinlik Marmara gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Rober Haddeciyan'ın Skype aracılığıyla yaptığı konuşmayla başladı. Haddeciyan, Pamukciyan'ın edebi kişiliğini anlattı ve karakter özelliklerine değindi. Pamukciyan'ın zor iletişim kuran bir insan olduğunu, kitaplarıyla arasına girilmesinden hoşlanmadığını belirtti. Patrikhanedeki odasına ancak kitaplarla dolu olan dar bir koridoru aşarak ulaşmanın mümkün olduğunu, içeri girmeyi başaranların ise onu mutlaka bir kitabı okurken bulduklarını anlattı.

Ermenice öğretmeni Tamar Mangasar, Pamukciyan'ın hayatı ve çalışmalarıyla ilgili bilgiler aktardı. 1923 yılında Üsküdar'da doğan Pamukciyan, ilköğretimini Nersesyan-Yermonyan Okulu'nda tamamlamış, ardından Saint Joseph Fransız Lisesi'ne devam etmiş.

Yazın hayatına ilk adımları Nor Lur gazetesinde çıkan makalesiyle adım atan Pamukciyan'ın, 1947-1952 yılları arasında Carakayt başlıklı dergide yazılar yayınlamış. Reşat Ekrem Koçu ile birlikte Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi'nde çok sayıda madde kaleme alan Kevork Pamukciyan, Ana Britannica ve Türk Musikisi Ansiklopedik Sözlüğü'ne önemli katkılarda bulunmuş. 1967 yılından itibaren Patrikhanede kütüphane idareciliği, genel sekreterlik vazifelerini üstlenen Pamukciyan 1982'den sonra da kültür danışmanlığını sürdürmüş. Tamar Mangasar, 1996 yılında ebediyete yolculadığımız Kevork Pamukciyan'ın, tarihin eski sayfalarında kalan bir çok hazineyi ortaya çıkardığını, teoloji ve yazın alanında bir çok düşünürü ve yazarı görünür kıldığını belirtti ve onun titiz çalışmaları sayesinde Ermeni edebiyat dünyasının bugün de canlılığını koruduğunu hatırlattı.

Skype aracılığıyla konuklara seslenen Sabri Koz uzun yıllar Pamukciyan ile iletişimini sürdürmüş ve birlikte çalışmış. 'Üstadım' ifadesiyle hitap ettiği Pamukciyan ile ilk olarak 1987 yılında İstanbul Üniversitesi'nin Türkoloji kongresinde bir araya gelmişler. Sabri Koz Feriköy Ermeni Okulu'na Türkçe öğretmeni olarak atandıktan sonra sık görüşmek ve kendisini yakından tanımak fırsatını bulmuş. Konuşmasında "Bir eski zaman insanıydı. İnsanların bilgiye susadığı geçmiş yüzyıllardan günümüze gelmiş gibiydi. 73 yaşında vefat etti. Çocuk ruhluydu ve bir çocuk ruhu berraklığıyla insanlara ahlak üzerine nasihatler vermeye gayret ederdi. İnançlı bir insandı" şeklinde ifadelere yer veren Sabri Koz; "Bir dergide veya gazetede Ermenilerle ilgili bir yazı çıktığı zaman bir hata gördüğünde hemen yazı işlerini arar hatayı düzeltirdi. Ermenice dergilerde yazılar yazmaya başlaması 1943'tür ama Türkçe basında yazmaya başlaması rahmetli Reşat Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'nde yer alan Ermenilerle ilgili maddelerdeki yanlışlıkları görüp mektup yazmasıyla başlar, hem yanlışları düzeltir, hem de yardım vaat eder. Bu 1940'lı yıllardan 60'lı yıllara kadar devam eder. Ailesinden aldığı terbiyeden, okuduğu Saint Joseph'de aldığı eğitimden kaynaklanan ciddiyet ve disiplin onda bir araya gelmişti.

1950 doğumluyum, o 1923: “Aziz dostum Sabri Bey”, dışında bir hitap duymadım. Bir küçüğü, bir öğrencisi, himaye ettiği bir insan olarak sade bir hitabete sevinirdim, ama o ne konuşurken ne de yazarak Sabri Bey demekten geri durmadı. Herkes için böyleydi, O bir şairdi, neden evlenmediniz sorusuna 'kısmet olmadı' diyerek cevap verdi” dedi.

Sabri Koz yazarın katkıda bulunduğu diğer çalışmalar hakkında bilgiler verdi. Pamukciyan'ın dünyanın çeşitli coğrafyalarında makalelerinin yayınlandığını, bunların bir kısmının Aras'tan çıkan külliyatında yer aldığını, ancak tamamının hem Türkçe hem de Ermenice olarak tekrar yayınlanması için çalışmaların devam etmesi gerektiğini sözlerine ekledi. Sabri Koz konuşmasını şu cümlelerle sonlandırdı: “Tarih Vakfıyla Kültür Vakfı'nın çıkardığı Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Ana Britannica'nın ilk yayınında ve Yılmaz Öztuna'nın Türk Mûsikisi Ansiklopedisi'ne çok ciddi katkıları olmuştur. Türk Ermeni kültürel ilişkileri konusunda yazılmış makalelerde, kitaplarda, tezlerde dipnot ve kaynak olarak kullanılmış çalışmalardır. Bir yaşama biçimi bir hayat bilgisi olarak benimsemiştim, dünyanın her yerinde arkadaşları ve bilgi meraklıları olduğu müddetçe ölüm söz konusu değildir. Gönlümdeki yeri asla boşalmadı”

Etkinlikte Kevork Pamukciyan'ın geride bıraktığı yazıları ve makaleleri düzenleyerek yayına hazırlayan ve okurlara kazandıran Osman Köker çalışmalarından bahsetti. Maraş doğumlu olan Köker İstanbul'a geldiğinde Ermeni ve Rum'ların tarihi üzerine yoğunlaştırmış çalışmalarını: “Bu konular üzerinde hem aktivist hem araştırmacı hem de bir yazar olarak ilgilenmeye başladım. Ortada kaynak yoktu. Sene 93. İnsan hakları derneğinde bir azınlık hakları izleme komisyonu kurduk. Aras yayıncılık yeni kurulmuştu; Margosyan'ın 'Gavur Mahallesi' ve Diyarbakır'dan İstanbul'a gelişi konusunda birkaç kitap yayınlanmıştı. Agos daha kurulmamıştı. Yani Türkçe kaynaklarda edineceğimiz bilgi çok azdı. O dönem Kevork Pamukciyan'ı keşfettim; Tarih ve Toplumda yazmaya başlamıştı ve giderek çeşitli ansiklopedilerde yazdıklarını araştırdım ve onu okudukça Ermeni tarihi konusunda bilgilendim. O dönem Tarih Vakfı tarafından yayınlanan İstanbul Dergisi'nde yayın yönetmeni yardımcısıydım. İstanbul dergisi'ne de birkaç makale istedik. Kendisiyle çok kayda değer bir ilişkim olmadı, daha çok onun yazılarından beslendim, 96 yılında vefat etti. Türkçe makaleleri derlenmesi gereken bir görev olarak duruyordu” dedi.

Osman Köker 2002 yılında Aras Yayıncılıkta profesyonel olarak çalışmaya başlar. İlk projesi, Aras yayıncılığın elindeki 46 adet makalenin bulunduğu listeyi tamamlamak olur. Yaptığı araştırmalar neticesinde 127 makale ve 370 adet imzalı ansiklopedi maddesine ulaşır. İstanbul'un tarihi üzerine, Ermeni eserler üzerine Türkçe yazdıkları, çeşitli tarihi kişiler, yerler, mekanlar üzerine ve Ermeniler üzerine biyografiler. Bu şekilde dört ana başlıkla sınıflandırdığı Pamukciyan'a ait makale, ansiklopedi maddesi ve dergilerde yayınlanan çeşitli yazıları düzenler ve yayına hazırlar. Dört ciltlik “Kevork Pmukciyan, Ermeni Kaynaklardan Tarihe Katkılar” dizisi bu çalışmaların ürünüdür. “Onun makalelerinin derlenmesi benim için tam bir eğitimden geçme oldu ve o sermaye üzerine ben daha etraflı araştırmalar yapabildim” diyen Osman Köker Ermenice makaleler derlenemediğini, bunların da Türkçeye kazandırılması gerektiğini sözlerine ekleyerek konuşmasını sonlandırdı.

Konuşmacılardan Hripsime Meydan, Kevork Pamukciyan'ın babasının Kayserili Mikael Pamukciyan annesinin Nazeli Hacıgül Hanım olduğunu, Ermenice ve Türkçe'nin yanı sıra Fransızca, İngilizce, Yunanca, Portekizce gibi birçok yabancı dile hakim olduğunu, içe dönük bir insan olmasına rağmen bilgisinden faydalanmak isteyen ziyaretçilere daima kapısının açık olduğunu anlattı. Ardından söz alan Aslin Dişçi, Pamukciyan'ın alçakgönüllü bir insan olduğunu, yaptığı çalışmalarla hem Türk hem de Ermeni halkı için eğitim alanında aydınlatıcı katkıları olduğunu söyledi ve bunları genç nesle aktarmak gerektiğini önemle vurguladı.

Jamanak Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ara Koçunyan ilk kez yetişme çağlarında tarihle ilgili kaynak bulmak için kütüphanede yaptığı okumalarda Kevork Pamukciyan ismine rastladığını, onun açtığı ufkun ne kadar önemli olduğunu kavramak için dönemin şartlarını bilmek gerektiğini hatırlattı. Pamukciyan'ın kendi kendini yetiştiren bir aydın olduğunu, sadece Ermeni halkına değil, kaleme aldığı çeşitli yazılar ve ansiklopedi maddeleriyle ülkenin eğitim ve kültür yaşantısına da değer kattığını ve yardım isteyen insanlara sahip olduğu bilgileri aktarmayı görev edinen bir insan olduğunu söyledi. Pamukciyan'ı sadece anmak, hatırlamak için değil, kendi kültürümüzü de canlı tutabilmek ve düşün dünyamızın devamını sağlamak için yaptığı işleri kavramanın önemli olduğunu vurguladı.

Batı Ermenice alanındaki uzmanlığıyla tanınan ve Yerevan'dan özel olarak bu etkinliğe katılmak için İstanbul'a gelen araştırmacı yazar Hasmik Stepanyan 40 yıl boyunca Ermenice harfli Türkçe metinler üzerine çalışmalar yaptığını söyleyerek konuşmasına başladı. Yoğun çalışmalarının neticesinde bugün artık adı bilinmeyen pek çok değerli isme ulaştığını ve çalışmalarını kitaplaştırmayı başardığını belirten Hasmig Stepanyan 1990'lı yılların sonunda Kevork Pamukciyan ile mektuplar sayesinde çok sık yazıştıklarını fakat birbirlerini hiç görmediklerini anlattı. "Ömür boyu onun talebesi olarak kaldım" diyen Hasmik Stepanyan, Pamukciyan'ın yazdığı makalelerle hem Türkler'in hem de Ermeniler'in yazın, tarih ve eğitim alanına katkıda bulunduğunu, hayatını bu yolda adadığını sözlerine ekledi ve İstanbul'un Ermeni tarihinde önemli bir yeri olduğunu vurguladı.

Kapanış konuşmasını yapan Başepiskopos Levon Zekiyan güzel bir anmanın ebedi mutluluk olduğunu hatırlattı. Kevork Pamukciyan'ın anısını yaşatmanın sevincini yaşadığını belirtti. Töreni el ele vererek düzenleyen her iki Mıhitaryan Derneğine, konuşmacılara ve geceyi seslendirdikleri melodilerle renklendiren müzisyenlere teşekkür etti. Özellikle salonu dolduran gençlere hitaben, onlara Pamukciyan'ı tanıtmış olmaktan mutluluk duyduğunu sözlerine ekledi. 2014 yılından bu yana üstlendiği görevin ağır sorumluluğunu taşıyan Kerabaydzar Levon Zekiyan, halkın bilime ihtiyacı olduğunu, Armenologlar yetişmesi gerektiğini, geçmişin şartlarına takılıp kalmadan çağın gereklerini yerine getirmenin önemini vurguladı, sadece Ermeni tarihine, bilimine ve kültür hayatına değil, Kevork Pamukciyan gibi geniş bakış açısıyla toplumun geneline de pencere açan aydın ve sanatçıları, entelektüelleri ön plana çıkararak örnek alınması gerektiğini vurguladı: "Kevork Pamukciyan çok zor yıllarda yürüttü çalışmalarını, çok mütevazı bir insandı, sorumluluk sahibiydi, aynı zamanda zor bir insandı, kendisini oldukça yakından tanıdım" diyen Başepiskopos Levon Zekiyan, saygıyı asla elden bırakmamak gerektiğini ve konuşma tarzının çok önem taşıdığının altını çizdi ve eğitim konusunda herkese görev ve sorumluluk düştüğü ifadelerine yer verdi.

Uzun bir zaman dilimline yayılan ve katılımcıların zevkle izlediği ve dinlediği Kevork Pamukciyan'ı anma töreni minik bir konser ve dinletinin ardından verilen kokteyl ile sona erdi.

Hazırlayan: Ayda Baloğlu

VOSGEPERAN KÜTÜPHANE AÇILIŞI

15 Aralık 2019 Pazar günü, taksim Surp Hovhan Vosgeperan Kilisesinde, Muhterem Kerabaydzar Levon Zekiyan riyasetinde, kıdemli rahip Vartan Kirakos Kazancıyan tarafından icra edilen Surp Agop yortusu ayininden sonra, kilise bünyesinde kurulan kütüphanenin açılışı yapıldı. Açılış konuşmasını yapan kıdemli rahip Vartan Kazancıyan, kütüphanenin şimdilik Aras Yayıncılık tarafından hibe edilen ve Patrikhane'den alınan kitaplardan oluştuğunu ancak bu konuda ilk adımın atılmış olmasının son derece memnuniyet verici olarak nitelendirdiğini söyledi. Hayr Vartan Kazancıyan Ermenice konuşmanın, Ermenice yazıp okumanın önemini vurgulayarak, her Cumartesi günü iki sınıf halinde, sabah 11.00 – 13.00 saatleri arasında kilise lokalinde Ermenice dersleri verildiğini ve yoğun katılımın memnuniyet verici olduğunu belirtti. Hayr Vartan sözlerine devam ederek bu gibi kültürel faaliyetlerin daima Kerabaydzar Der Levon Zekiyan önderliğinde ve himayesinde gerçekleştirildiğinin de altını çizdi.

Törenin devamında söz alan Kerabaydzar Der Levon Zekiyan, kütüphane açılışının kültürel yaşamımızda atılan küçük bir adım olduğunu ve kütüphanedeki kitap sayısının zamanla artacağına inandığını söyledi. Cemaat yaşamının sadece kiliseden ibaret olmadığını da belirten Kerabaydzar, kültürel ve sosyal faaliyetlerin de son derece önemli olduğuna dikkat çekti.

Anna Uğurluyan'ın piyano ve Hayr Apraham Fırat'ın duduk dinletileri kütüphane açılışına müzikal bir tını getirdi. Alt salonda verilen kokteylden sonra konuklar güzel anılar biriktirerek mekandan ayrıldılar.

Yazan: Rehan Nazan Sarıbay

DÜNYA EDEBİYATININ KIYISINDA: ZABEL YESAYAN

Mehmet Fatih Uslu

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu, edebiyat açısından benzeri zor bulunur bir zenginliğe tanıklık eder. Sadece Türkçe değil; Arapça, Bulgarca, Ermenice, Farsça, Yunanca ve başka birçok dilde edebiyatın modernleşme maceralarının pek çok önemli kırılma noktası Osmanlı sınırları içinde gerçekleşir. Bu edebiyatların yan yana ve yer yer birbirlerini etkileyerek serpilmesi sürecinin merkezi olarak İstanbul, dünyada çok az kente nasip olacak zenginlikte bir "dünya edebiyatı" kenti haline gelir.

Ermenice edebiyat bu zengin haritanın en ilgi çekici örneklerinden biridir. Batı edebiyatlarıyla derin bir iletişim içinde, özellikle yüzyılın ikinci yarısında çok sayıda parlak yazar ve şair, giderek sadeleşen ve klasik dilden kopan bir Ermenice ile Batı'daki çağdaşlarıyla aşık atabilecek şiirler, romanlar, hikâyeler ve oyunlar üretirler. Bu sürecin en parlak kalemlerinden biri de Zabel Yesayan'dır.

1878 yılında İstanbul'un Üsküdar semtinde doğan Zabel Yesayan daha 17 yaşında üniversite okumak için Paris'e gitme şansı bulur. Bu, Osmanlı toprakları için bir ilktir, o güne kadar hiçbir Osmanlı kadını üniversite eğitimi almamıştır. Bu süreçte, Paris onun için bir ikinci ev haline gelir. Orada edebiyattaki avangart arayışları tanıma fırsatı bulur. Arada gidip gelse de İstanbul'a temelli dönüşü pek çok başka Ermeni entelektüel gibi ancak 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile gerçekleşir. Osmanlı'nın başkenti, I. Dünya Savaşı başlayana kadar devam eden kısa dönemde özgür, üretken, heyecanlı ama bir yandan da kaotik ve tereddütlerle yüklü bir sanat ve düşünce sahnesine sahip alacaktır. Yesayan bu sahnenin önde gelen figürlerinden biridir. Savaş başlayıp, felaket günleri gelip çattığında onun 1915'in 24 Nisan'ında tutuklanması istenen Ermeni entelektüeller listesindeki iki kadından biri olduğunu görürüz. Tutuklanmamak için İstanbul'dan kaçıp Bulgaristan'a geçer. Bir süre farklı memleketlerde yaşadıktan sonra tekrar Paris'e yerleşir. 1933'te uzun yıllardır düşündüğünü yaparak, yeni bir vatan bulmak umuduyla, Sovyet Ermenistan'ına taşınır. Ama işler umduğu gibi gitmeyecek, 1937'de Stalin kovuşturmalarında tutuklanıp, 1940'lı yılların başlarında, nasıl olduğunu tam olarak bilmediğimiz bir şekilde, hayatını kaybedecektir.

Zabel Yesayan bu fırtınalı hayata rağmen oldukça üretken bir yazar olmayı başarmıştır. Paris'te 1903'te yazdığı ilk romanı Bekleme Odasında'dan (Isbasman Srahin Meç) henüz tutuklanmadan 1937'de bitirdiği en uzun romanı Barba Khaçig'e kadar hiç durmadan yazar. Külliyatının büyük bölümünü romanlar ve novellalar oluşturur. Bunun yanında çok sayıda hikâye, tanıklık, hatırat ve hatta bir gezi kitabı kaleme alır.

Peki nedir Yesayan'ı bir edebiyatçı olarak özel yapan? Eserlerine topluca baktığımızda yazarın edebiyatına ana rengini veren iki temel dinamikle karşılaşırız. Bunların ilki ve bana kalırsa daha önemlisi Yesayan'ın genel olarak kadın, özel olarak kendi iç dünyasını edebiyat vasıtasıyla anlama ve anlatma arayışıdır. Eserleri içinde belki de en önemlileri bu damarın etkisinde, otobiyografik izlerin belirgin olduğu novellalardır. Çok zaman I. tekil kadın anlatıcının sesinden okuduğumuz, zaman ve mekânda bütünlüğün kırıldığı, parçalı ve izlenimci metinlerdir bunlar. Yesayan'ın anlatıcıları kurulu düzenin kadınları sıkıştıran sabiteleri ve katılıklarıyla inatla kavga eden, onun içinde kendi has sesini arayan kahramanlardır. Bu deneysel, cesur ve modernist estetik içinde nefes alıp veren kurmacalarda, şahsi krizle toplumsal krizlerinin iç içe geçişleri incelikle işlenir.

Yesayan'ın edebiyatındaki diğer kurucu damar ise onun toplumdaki eşitsizliklere ve sömürüye karşı duyduğu yoğun öfkedir. Daha ilk yazdığı metinlerde fakirlik, eşitsizlik ve sınıf sömürüsü karşısında yoğun bir hiddet kolayca sezilir. Ama daha ilginci şudur: Yesayan'ın özellikle son dönemlerinde bu öfke yüklü his edebiyatının tek belirleyicisi halini alacaktır. Sovyet Ermenistan'ına bağlanmaya başladıktan sonra, biraz da dönemin sanat ideolojisi Sosyalist Gerçekçilik'e uyum sağlamak adına, Yesayan'ın bir önceki paragrafta söz ettiğim metinlerin benzerlerini yazmaktan caydığını görürüz. Hayatının son yıllarında "yeni vatan"ının gerçek bir neferi olmak için kendisini aslında kuvvetli yazar yapan eserler yerine bu sınıf öfkesini iyice öne çıkaran güdümlü metinler üretmeyi tercih edecek; bir başka ifadeyle bir tür propaganda edebiyatına teslim olacaktır.

Bu çalkantılı yaşam içinde Yesayan'ın kamusal bir entelektüel olduğunu da belirtmek gerekir. O hep milletinin sorunları karşısında çıkış yolları bulmaya ve bu erkek dünyasında elinden geldiğince toplumsal meselelere müdahil olmaya çalışmıştır. Kriz anları yoğunlaştığında ise yazarlığının temel işlevi "tanık olmak" olur. II. Meşrutiyet sonrasında büyük umutlarla İstanbul'a dönmesin hemen ardından, 1909'da Adana'da etnik gerilim neticesinde büyük bir kıyım gerçekleşir. Kıyımın ardında bölgeye giden Kızıl Haç ekibine katılan Yesayan olaylara ve olayların getirdiği ıstıraba tanıklığını meşhur eseri Yıkıntılar Arasında'da (1911) anlatır. 1915'ten hemen sonra ise Ermenilerin yaşadığı felaket günlerini dile getiren iki tanıklığı –ki bunlar hayatta kalan iki "survivor"ın anlattıklarıdır– yayına hazırlayan olur. Yesayan'ın bu eserleri, ileriki yıllarda sayıları artacak bu türden metinlerin ilk örnekleridir.

Bu kısa yazıyı bitirirken, doğrudan ifade etmeliyim: Zabel Yesayan örneğinde Dünya Edebiyatı için uzun yıllar unutulmuş, Ermenicede bile kendisine yeterli sayıda okur bulamamış bir hazine ile karşı karşıyayız. Bir yandan Osmanlı'nın yıkımına ve Sovyetler Birliği'nin ilk yıllarındaki inanılmaz dönüşüme tanık olurken, anayurdunu yitirişinin zorlu acısıyla başa çıkmaya çalışan bir tanıktır Yesayan. Ama bu yoğun ve ıstıraplı yaşamda, çağının edebiyatının heyecanlı macerasına kendi rengini verebilmiş, kendi sesini bulmayı başarabilmiş özgün bir kalemdir aynı zamanda o.

Yesayan edebiyatı bu hazineyi keşfetmeye niyetli okurunu bekliyor hâlâ.

İlişkilerde adı konamayan kâbus:
DUYGUSAL YOKSUNLUK

Yazan:
Uzman Psikolog
Seliyha Elbeyoğlu

İnsanların bağlanma algısı geliştirebilmesi için sevgi, ilgi, eş duyum, saygı, şefkat, anlayış ve korunmaya ihtiyaçları vardır. Yakınlık ve ait olma hissi başkaları ile ilişki kurabilmenin en önemli iki yoludur. Yakınlık en yakın ilişkilerimize (anne, baba, sevgili, eş) uyumu; ait olma hissi ise sosyal ilişkilerimize uyumu sağlamaktadır.

Bazı bireyler için erişkinlikte sevilebilir diğeri ile güvenli bağ kurabilme, yakın ve ait hissedebilme oldukça zordur. Çoğu zaman bu kişilerde bağlanma problemi hemen göze çarpmaz, ilişkiler yaşabilir, sosyal ilişkilere çok güzel uyum sağlıyor gibi gözükebilir ama neye sahip olurlarsa olsunlar içsel bir yalnızlık hissederler. Onlar için hep bir şey eksiktir sanki.

Koşulları ne olursa olsun daha önce hiç sahip olmadıkları ilişkiyi arzular dururlar, içten içe. Kimsenin onu derinden bildiğini ya da onunla derinden ilgilendiğini hissedemezler. Nedeni anlayamazlar, hissinin adını çoğunlukla koyamazlar. Duygusal yoksunluktur yaşadıkları. Kişi bu adı konamayan yoksunlukla başa çıkmak için geliştirdiği stratejilerle tutunur ilişkilere aslında. Çok derinlerde bir yerde "ihtiyacı olan sevgiyi, rehberliği, ilgiyi asla alamayacağına" inanan yoksunluğuyla; hayal kırıklığına uğramamak için ilişkilerden kaçmaya ya da aşkı platonik yaşamaya hevesi olabilirken; aynı yoksunluk onu duygusal açıdan aşırı talepkar biri de yapabilir; asla ele avuca gelmeyen bir ıssız da. Şekli başka olsa da dışarıdan, aslında her biri aynı şeyle baş etmeye çalışmak-tadır; duygusal yoksunlukla… Sonuç ise hep aynıdır; sürmeyen ilişkiler, daha az yakınlık, daha az aidiyet.

Duygusal yoksunluk yaşantısı; kişide bitmeyen bir yalnızlık duygusu ile birlikte, sevilme ihtiyacının hiçbir zaman karşılanmayacağına dair derin ve sabit bir inancının olmasıdır. Duygusal yoksunluk deneyiminin tanımlanması oldukça zordur, çünkü içinde çok az düşünce barındırır, hisle ilgilidir. Duygusal yoksunluk çok erken başlangıçlıdır yani erken dönemde kurulan birincil bakım veren ebeveynimizle ilişkilerden köklenir. Duygusal yoksunluk eksik olan bir şeydir, çocuğun hiçbir zaman bilmediği bir şey… Duygusal yoksunluğun erişkinlikte yansımaları en çok yakınlık gerektiren karşı cins ilişkilerinde kendini göstermektedir. Bir çok ilişkinin içine girdiği boşlukların, sonu gelmeyen yalnızlık hislerinin, cesareti kıran karamsarlığın sebebi olur çoğunlukla. İlişkiyi bitiren kişiler değil, duygusal yoksunluktur öyle zamanlarda.

Duygusal yoksunluğun farklı yansımaları vardır. Bunlardan birinci insan ilişkilerinde çok ısrarcı olma ve insanlar size ne kadar verirse versin bunun hiçbir zaman yetmemesidir. Ya fazla muhtaçsınızdır ya da çok fazla talepkar. Bazı insanlar ise bu yoksunluğu başka insanların ihtiyaçlarını besleyerek telafi ederler. Arkadaşlarının ya da çocuklarınızı ihtiyacını karşılamak için çok fazla çaba içinde olmak ya da insanlara yardım etmeyi içeren işlere yönelmek ya da gönüllü olmak yoksunluğun telafisi için mükemmel bir yoldur. Son yansıma ise insanlar tarafından kronik olarak hayal kırıklığına uğratılmak, ilişkilerin sonucunda insanlara duygusal olarak sizin yanınızda olacakları konusunda güvenmemek, anlaşılmadığınızı düşünmek duygusal yoksunluğun neticesidir.

Duygusal yoksunluk yetişkinlik hayatında erken dönem bakım verenle ilişkinin niteliğine göre ya tüm hayatı kapsar ya da herkes yoksun bırakan insanlar olarak görülmez, sadece kısıtlı bir alanı kapsar özellikle de âşık olunanı. Çoğu insanın çok başarılı bir iş hayatı, oldukça geniş sosyal ilişkileri genel olarak işlevselliği oldukça yüksek bir hayatı olmasına rağmen karşı cins ilişki konusunda tekrarlayan bir örüntü yaşaması, bir nevi dikiş tutturamaması veya kronik hayal kırıklıkları yaşamasının altında aslında kelimelere dökülemeyen, deneyimlenmesi hatta tespiti oldukça güç bu inanç yatar. Bu inancı fark edebilmek, anlamlandırabilmek ve değiştirebilmek önemlidir. Bu süreç kendi kendimize aşabileceğimizden çok daha kompleks bir durum olup, düşünsel-yaşantısal-davranışsal müdahaleleri içeren bir terapi sürecinden geçmeyi gerektirir.

BOĞOS AMİRA BİLEZİKÇİ VE BÜYÜKDERE SURP BOĞOS KİLİSESİ

Boğos Amira Bilezikçi Osmanlı Devletine verdiği değerli hizmetlere dikkat çeken Ermeni Katolik Cemaati'nin saygın bir üyesi. Asıl soyadı Zohrab, İmparatorluk Darphanesi Müdürü ve bilezik yapımcısı. Sarayda lakabı "Bilezikçi". Mesleğinden ötürü BİLEZİKÇİ soyadını kullandığı düşünülür. Kuyumculukta usta ve sanatının ehli olduğu söylenir. Beyazıt Kapalı Çarşıda bulunan Kürkçübaşı Rubiye handa büyük bir atölye sahibidir. Aldığı eğitim ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Otuzdört yaşında İmparatorluk Maliye Müdürlüğüne tayin edilmesi bize iyi öğrenimli olduğunun göstergesidir. Boğos Amira Bilezikçi, Osmanlı Devletine hizmet ettiği gibi Ermeni Katolik Cemaati içinde de faal bir rol almıştır. Mezhep ayrıcalığı göstermeksizin tüm Ermenilerin hürmetine nail olmuştur. Aynı zamanda Boğos Amira Bilezikçi kendini ipek böceği yetiştirme işine adamıştı. Hagop Çelebi Düzyan ile Bursa'da kendi atölyesinde yüzlerce işçi çalıştırmaktaydı.

Ermeni Katolik Cemaati'nin 1830 yılında müstakil bir cemaat olarak tanınmasından sonra ilk milli kilisemiz Galata Surp Prgiç Kilisesi'ni inşa etmek için toplanan beş kişilik komisyonun üyeler listesinde Boğos Amira Bilezilçi'nin ismi göze çarpmaktadır.

21 temmuz 1831'de büyük bir yangın, büyük Pera mahallesini (bugünki Beyoğlu) yok etti. Evsiz barksız kalan cemaatin fakirleri imparatorluk ahırları müştemilatında barındılar. Hayırseverler Derneği Yönetim Kurulu derhal işe el koydu. Taksim'de şimdiki Surp Hovan Vosgeperan Kilisesi yerinde onlar için özel bir bina yaptırdı. Çıkan masrafları karşılamak gerekiyordu. Birkaç hayırsever derhal harekete geçtiler. Boğos Amira Bilezikçi, Cizvit Peder Boulis, Hovsep Merhametçiyan, Andon Eram, Mikael Aslangül, Boğos Çamiç ve Bayan Çeçilya.

Aralık ayında başlanan yapım işi 1832 başlarında sona erdi. 1838 yılına doğru Boğos Amira Bilezikçi kendisine ait geniş bir araziyi Ermeni Katolik Patrikhanesine bağışladı. Onun üzerine 1866'da Patrikhanenin yeni merkezi, Meryem Ana Katedrali ve Rahipler meskeni inşa edildi. Boğos Amira Bilezikçi Büyükdere İspanya Elçiliğine yakın, kendisine ait 1944 zira (Bir zira 75-90 santim arası değişebilir) arsayı, üstüne yaptırdığı ahşaptan mamul küçük kiliseyi İstanbul Ermeni Patrikliği'ne hibe etti. Ancak 1847 tarihli bu belge sahibi tarafından imzalanamadan, kendisi 1851 yılının ocak ayında 65 yaşında vefat etti.

Mevkiine ve şöhretine layık bir cenaze merasimiyle naşı yapımına emek verdiği Galata Surp Prgiç kilisesine defnedildi. Mirasçıları kendisinin son arzularını bütünüyle yerine getirip arsa ve küçük kiliseyi ruhani yetkililere teslim ettiler. 1 Temmuz 1859 yılında bahsi geçen arsaya içinde iki küçük tahta bina bulunan ve İspanya Sokağına bakan 324 zira daha ilave edildi. Bu yeni arsa Bay Antonio Kriko'dan 75.000 kuruşa alındı. Akabinde 1879 yılı başında satın alınan araziden 49,16 zira 200 Osmanlı Lirası karlılığında Aristakes Efendi Azaryan'a satıldı.

O da bunu kendi bahçesine ilave etti. Kilise halka açılmıştı. Kilise yetkilileri hizmet veren görevlilerin masraflarını karşılamak için 1872'de sokağa açılan kilise cephesinde ahşaptan mamul dört dükkan yaptırıp, 1882 Temmuz ayının ortasında kiraya verdiler. 1882 Temmuzunun sonlarına doğru iki küçük ahşap evler eski kiliseyle birlikte gelir kaynağı olan 4 dükkan yıktırıldı ve onların yerine taştan mamul bir kilise, bir rahip meskeni, bir okul ve eski dört dükkanların yerine de yine ahşaptan mamul dört yeni ev inşa edildi. Ferman buyruğuna göre Kutsal mabedin uzunluğu 30 zira, eni 14 ve yüksekliği 20 zira'dır.

Kilisenin büyük kapısı ile kemer biçimindeki pencerelerden anlaşıldığı üzere, gotik tarzdan esinlenerek gerçekleştirilen bu yapının mimarı Bay Krikor Hürmüzyan'dır. Başlıca sunak, arsa ile kilisenin bağışını yapan Boğos Amira Bilezikçi'nin hamisi ve koruyucusu Az. Paulus'a adanmıştır. Küçük sunaklardan biri Aziz Yusuf'a, diğeri ise Azize Anna'ya vakfedilmiştir. Kilisenin yapı masrafı Patrikhane kasasından karşılanmıştır. Gelir kaynağı olan dört ev 19. asrın sonlarına doğru çıkan büyük yangında kül olmuştur. Bunun üzerine İspanya Sokağı üzerinde rahip evi arkasında üç katlı bir gayrimenkul inşa edilmiştir.

Günümüzde Büyükdere'de artık kış mevsiminde Hristiyan cemaatinden az kişi ikamet ettiğinden kilise sadece Haziran – Ekim aylarında halkın hizmetine açıktır.

Yazan : Tatyana Çubukkeryan Çeliktop

ÖZEL BOMONTİ ERMENİ KATOLİK İLK VE ORTA OKULU İLE "SANAT YOLU" RESİM KURSU

Okulumuzun Tarihçesi:

Mıhitaryan manastırı 1700 yılında Sivas'lı Mıhitar Appa tarafından İstanbul'da kurulmuştur.1808 yılında Mıhitaryan Manastırı Rahiplerinden Hayr Minas Pıjişkyan tarafından, Beyoğlu Yenimahalle (eski adı Pera) semtinde, ve Rahip Sukias Somalyan tarafından da Karaköy'de (eski adı Galata) ilk okul açılmıştır. 1830 yılında, Tarlabaşı Sakızağacı'nda "Mıhitaryan Okulu" tabelasıyla faaliyetine devam eden okul, 1821 yılından sonra "Sakızağacı Ermeni Katolik İlkokulu" adını almıştır. 1870-1923 yılları arasında Kadıköy Moda'da da (eski adı Kağgeton) eğitim verilmiştir. 1964-1965 öğretim yılından itibaren de bugünkü binasında "Özel Bomonti Ermeni Katolik İlkokulu" adı altında faaliyetine devam etmektedir.

1985-1986 öğretim yılında ana sınıfları tekrar ilave edilmiştir. Sekiz yıllık eğitime geçişte "Özel Bomonti Ermeni Katolik İlköğretim Okulu" olan okulumuz 4+4 eğitim sistemine geçildikten sonra "Özel Bomonti Ermeni Katolik İlk ve Ortaokulu" adını almıştır. Okulumuz Surp Ğazar Katolik Mıhitarist Mıhitaryan Manastır ve Mektebi Vakfı'na bağlıdır. Okulumuzda resmi eğitime ek olarak, hafta sonları çocuklara yönelik kurslar başlatılmıştır. Bu kurslardan biri olan "SANAT YOLU" resim kursumuz, 2016 yılı Ekim ayından itibaren ressam Tatyana Çubukkeryan Çeliktop rehberliğinde bedelsiz olarak, ilköğretim çocuklarına hizmet vermektedir. Kış sezonu boyunca 15 günde bir Cumartesi günleri, 11.30 / 13.30 saatleri arasında açık olan çalışma, hem veliler hem de çocuklar tarafından ilgi görmektedir.

Arzu eden aileler zaman zaman evlatlarıyla beraber çalışmalara katılmaktadırlar. Kursumuz yaz aylarında her Cumartesi Büyükada "Adalar Kent Konseyi" bahçesinde, değişik sanat faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu çalışmalarda resim, taş boyama, boncuk işi, desen çalışmaları, kozalak boyama gibi çeşitli etkinlikler yapılmakta ve doğal materyaller kullanılmaktadır. Çocuklar doğa ile iç içe olmanın mutluluğunu ve özgürlüğünü yaşayarak, zihinsel, bedensel ve ruhsal açıdan kendilerini geliştirmektedirler.

Etkinliklerin yanı sıra katılımcılar fırsat buldukça, sanatçıların sergilerini ziyaret edilmektedir. Zaman zaman, değişik mesleklerdeki gençler kursumuza misafir olarak katılmakta ve çocuklarımıza mesleki küçük bilgiler aktarmaktadırlar. Büyük bir sevgi yumağına dönüşen kursumuza gösterilen ilgi, bizi fazlasıyla mutlu etmektedir.

Yazan: Tatyana Çubukkeryan Çeliktop

KADIKÖY SURP LEVON KİLİSESİ'NDE ÇOCUKLARIN RESİM SERGİSİ VE ÇOCUK OYUN PARKI

KERABAYDZAR ZEKİYAN TARAFINDAN AÇILDI

Kadıköy'lü her yaştan çocuklarımızın yıl boyunca özenle hazırladıkları "Kilise, Mesih İsa ve Meryem ile Haç" konulu resimlerden oluşan sergi Kerabaydzar Levon Zekiyan riyasetinde açıldı. Çocukların içten ve kendi arzularıyla yaptıkları kompozisyonlar kış bahçesinin yeşil atmosferinde cemaatimize sunuldu.

Aynı zamanda bütün çocuklarımız için Pazar ve diğer günler Surp Badarak ve dualar sonrasında neşeli vakit geçirebilecekleri küçük oyun parkı da Kerabaydzar tarafından kullanıma açıldı.

Kadıköy Surp Levon Kilisesi Başrahibi Vartabed Mikael Uçar, dış dünyada çocuklarımızı kendine çeken çok sayıda unsur olduğunu ancak önemli olanın bütün cemaat çocuklarımızın birbirini tanıması ve sadakatle Kilise'ye bağlı olmaları olduğunu belirterek sergiyi ve oyun parkını gerçekleştirdiklerini söyledi.

Yazan: Kıdemli Peder Mikael Uçar

MİÇİNK YEMEĞİ

11 Mart 2020 Çarşamba günü Taksim Surp Hovhan Vosgeperan Kilisesinde Pek Muhterem Başepiskopos Levon Zekiyan riyasetinde yapılan ayin sonrasında, kilisenin kadınlar kolu tarafından geleneksel Miçink yemeği düzenlendi. Gayrettepe'deki Point Hotel Barbaros Balo salonunda tertiplenen davete yaklaşık 200 kişi katıldı.

Paskalya bayramı öncesi Büyük Oruç döneminin ortasını simgeleyen Miçink Günü münasebetiyle, davette perhiz yemeklerinden oluşan zengin bir menü ikram edildi.

Yemeğe Pek Muhterem Başepiskopos Levon Zekiyan riyaset etti. Surp Agop Hastanesi Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Bernard Sarıbay, yönetim kurulu üyelerinden Fuat Sucu, Şişli Belediye Meclisi üyesi Vazken Barın ve Selina Doğan, Vartabed Mikail Uçar, Hayr Vartan Kazanciyan, Der Apraham Fırat da yemekte hazır bulundular.

Davetin açılış ve hoş geldiniz konuşmasını Vosgeperan Kilisesi Kadınlar Kolu başkanı Mari Mimar yaptı. Her sene olduğu gibi bu yıl da yapılan piyango çekilişiyle şanslı davetliler güzel hediyelerin sahibi oldular.

Pek Muhterem Başepiskopos Levon Zekiyan bir konuşma yaparak, dünyayı sarsan koronavirüsle ilgili gelişmelerin ciddi bir boyutta olduğuna dikkat çekti. 200 yıl önce İstanbul'da görülen veba salgınını hatırlatarak dönemin Sultanının talebiyle, Karaköy'deki Surp Pırgiç kilisesinde başlatılan Meryem Ana'ya yapılan duaların sonunda salgının sona erdiğini, Sultanın da kiliseye değerli bir hediye sunduğunu anlattı. Bugün de aynı şekilde dua etmenin önemini vurguladı. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü de kutlayan Kerabayzar Levon Zekiyan kadınların toplumdaki önemine dikkat çekti.

Davetlilerin hoşça vakit geçirdiği, 13 yıldır düzenlenen ve geleneksel hale gelen Miçink Yemeği organizasyonu, hem cemaati bir araya getirmeye, hem de elde edilen gelirle pek çok kişiye umut kaynağı olmaya vesile olmaktadır.

2007 yılında Kerabaydzar Hazumyan'ın önerisi ile kurulan Vosgeperan Kilisesi Kadınlar Kolu gerek kilisenin etkinliklerinde gerekse yardım faaliyetlerinde aktif olarak çalışmaktadır. Kadınlar Kolu'nda yer alan isimler: Mari Mimar, Karol Terzioğlu, Arusyak Sultanoğlu, Janet Tarakçı, Hülya Atsup, Margırit Terdekyan, Filiz Adem, İndira Uğurgel, ve az zaman önce aramızdan ayrılan İvet Dilli.

Yazan: Arusyag Sultanoğlu

Ankara'da Ermeniler

1800 – 1900 yılları arasında Ankara'ya gelen yabancı gezginlerin notlarında Ankara nüfusunun üçte birinin gayrimüslimlerden oluştuğunu, yerli kaynaklar ise dörtte birinin gayrimüslim olduğunu yazmaktadır.

Ankara'da gayrimüslim nüfusunun çoğunluğunu Ermeniler oluşturuyordu. Ermenilerden başka Rumlar ve Yahudiler de vardı. 1907 Ankara Vilayeti Salnamesi incelendiğinde Ermenilerin Ankara'da çeşitli devlet kurumlarında ve ticari yaşam içinde yoğun olarak görev aldıkları gözlenmektedir.

1914 yılı nüfus sayımında Ankara'da Ermeni nüfusun 11.646 kişi olduğu görülmektedir. Ankara'da Ermenilerin kendilerine ait okulları ve kiliseleri bulunuyordu.

1890 yılında Ankara'yı ziyaret eden gezginlerden Fransız Vital Cuinet şehirde bulunan Ermenilere ait yapıları şu şekilde sıralamaktadır. (Avram Galanti, Ankara Tarihi 1950)

4 tane Ermeni Katolik Kilisesi
2 tane Ermeni Ortodoks Kilisesi
1 tane Ermeni Protestan Kilisesi
2 tane Ermeni Katolik Manastırı (Biri kadınlara mahsus)
1 tane Ermeni Ortodoks Manastırı

Bugün Ankara'daki Ermeni Katoliklerin sayısının 250-300 kişi civarı olduğu tahmin edilmektedir. İbadetlerini ise Azize Tereza Fransız Kilisesinde kılmaktadırlar.

Türkiye Ermeni Katolik Cemaati Ruhani Reisi Başepiskopos Levon Zekiyan göreve geldiği 2014 yılından itibaren her fırsatta buradaki Ermeni Cemaati ile bir araya gelmeye özen göstermektedir. Düzenli olarak da her yıl ocak ayının ilk haftası, "Yeni yıl ve Noel" dolayısı ile Azize Tereza Fransız Kilisesindeki Ayini yönetip verdiği vaaz ile buradaki Ermeni ve diğer Hıristiyanlara hitap etmektedir.

Artık geleneksel hale gelen bu Yeni yıl ve Noel ayinlerinin bir başka özelliği de kilise korosunun Bomonti Mıhitaryan okulu öğrencilerinden oluşmasıdır. Bomonti Mıhitaryan öğrencileri böylelikle hem her yıl kilisedeki ayini renklendirmekte, sonrasında da Ankara'da Ermeni Cemaatindeki yaşıtlarıyla tanışma ve sohbet etme fırsatı bulmakta, hem de Anıtkabir, TBMM eski ve yeni binaları, Milli Eğitim Bakanlığı gibi önemli yerleri ziyaret etmektedirler.

Yazan: Karekin Barsamyan

ARARAT VE ANİ'NİN UNUTULAN YÜZÜ

Belgesel Film Gösterisi

"Ararat ve Ani'nin Unutulan Yüzü" isimli, 2016 Altın Safran Belgesel Film Festivali ödüllü kısa metrajlı belgesel filminin 3. gösterimi, çok değerli tarihçi ve araştırmacı yazar Vedat Akçayöz'ün sunumuyla 11 Mart Çarşamba akşamı saat 19:00'da Dünya Kadınlar Günü vesilesi ile Surp Agop Vakfı Lokali'nde gerçekleştirildi. Bu yapımıyla yazar antik Kars'ın hemen dışında yer alan ve Ermeni Toplumu'nun tarihi açısından çok büyük öneme sahip Ani antik kenti ve Ararat (Ağrı) Dağı'nın tarih içerisinde arz ettiği dini, jeokültürel, jeopolitik, siyasi, askeri ve ekonomik bakış açılarını incelemiş ve bulgularını kamuoyunun bilgisine sunmuştur.

Gösterim sonrasında yazarın İngilizce'ye çevrilen New Discoveries in Ani isimli kitabının tanıtımı da yapılmıştır. 20 yıldır Kars'ın yeraltı ve yerüstü varlıklarını araştıran, kültürel dokusunu keşfedip günışığına çıkaran Vedat Akçayöz'ün Ani harabelerinin UNESCO dünya kültür mirası listesine dahil edilmesine yadsınamayacak katkılar sunmuştur. Geçmişin izindeki yolculuğunda bir kâşifin heyecanı ve tutkusuyla karanlığa ışık tutmaya çabalamıştır. Kars ve civarının turizm potansiyelinin de farkında olan, çok zengin bir kültürel birikimin mirasçısı olduğunu gören değerli tarihçimiz, keşfettiği yerlerin tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içinde üzerine dikkatleri çektiği dini, kültürel ve toplumsal değerlere sahip çıkarak, bunları sonraki kuşaklara iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçları ortaya çıkarmak için de uğraş göstermektedir.

Etkinliğimiz çok sayıda kültür dostlarımızın katılımıyla gerçekleşmiştir.

Yazan: Talin Ergüneş Gazer

TARİH BOYUNCA BATI'DAKİ ERMENİ YERLEŞİMLERİ

2019-2020 kış takvimine yayılan süreçte Türkiye Ermeni Katolik Cemaati Ruhani Reisi Kerabaydzar Levon Zekiyan, "Tarih Boyunca Batı'daki Ermeni Yerleşimleri" başlığı altında üç adet konferans gerçekleştirdi. Üç ana bölümden oluşan sunumlarda Ermeniler'in Batı'ya yaptığı göçler neticesinde yerleştiği coğrafyaların tarihçesi ve göçlerin nedenleri anlatıldı. Surp Agop Lokalinde gerçekleştirilen etkinliklere çok sayıda dinleyici ve ilgili kişiler katıldı. Sunumun ilk bölümünde Antik Çağ ve Erken Orta Çağ'da gerçekleşen göçlerin yanı sıra koloni, göç, yerleşim ve diaspora kavramları ele alındı. İkinci bölümde Ortaçağ'da göç hareketleri ve Ermeni halkına etkisi, son bölümde ise günümüze dek gelen ve farklı anlamlar yüklenmiş olan diaspora kavramı üzerinde durulmuştur.

ANTİK ÇAĞ VE ERKEN ORTA ÇAĞ

İlki 18 Aralık'ta 2019'da gerçekleştirilen konferansta Kerabaydzar Levon Zekiyan insanlar arasındaki çatışmaların büyük çoğunluğunun yanlış anlaşılmalardan kaynaklandığını belirterek sözlerine başladı. Kerabaydzar Levon Zekiyan, "kağut" sözcüğünün koloni sözcüğüyle eşleştiğini, İbranice'de 'yurdundan mahrum kalmak' anlamını içerdiğini, eskiden Yahudilerde bu durumun bir felaket olarak görüldüğünü, kimlikten mahrumiyet ve esaret anlamlarını da içerdiğini ve 1930'a kadar sadece Yahudiler için kullanıldığı bilgisini aktardı. Diaspora sözcüğünün Yunanca'da dağılmış bir halkı ifade ettiğini, 1950'li yıllardan sonra diaspora sözcüğünün Ermeniler için de kullanıldığını sözlerine ilave etti. Sayın Levon Zekiyan Ermeniler'in Antik ve Erken Ortaçağ'daki göç nedenlerini şu cümlelerle anlattı: "Tarihsel süreçte vuku bulan olayların analizinde Ermeni halkının göç etmeye yatkınlığı olduğundan bahsetmek olasıdır. Tarihte en eski göçler askeri hizmet nedeniyle yaşanmıştır. Milat'tan asırlar önce İran İmparatorunun emrinde bulunan ve Hindistan'a gönderilen Ermeni askerleri, bilahare Hindistan'a yerleşip Hint Kralının emrine geçmişlerdir. Bu olay, eski dönemlerde sık görülen askeri nedenlerle yapılan göçlere örnek teşkil edebilir.

Erken Orta Çağda Ermeniler Bizans yoluyla varlık gösterdiler. İtalya'da üç adet Ermeni vali bulunur; Nerses Patrik, Sahak ve Krikor. Ermeni Azizler Davit, Simeon, Floransalı Minas, Milanolu Arşak vs. Aziz Krikor Lusavoriç'in rölikleri Napoli ve Lecce'de bulunmaktadır.

Kerabaydzar Zekiyan koloni kavramının anlamlarından bahsetti. Kökeni Latince colere (oku: kolere) sözcüğünden türeyen sözcüğün yıllar içersinde çeşitli anlamlarda kullanılmış. Anlamı toprağı işlemekten geliyor. Koloniler birer yerleşimdir.

Ermeniler'in ilk göç hareketleri M.Ö. Roma'ya doğru Büyük Tigran M.Ö. (95-55) zamanına kadar geri gidiyor. Tarihte daha büyük bir göç M.S. 63 yılında Kral Dırtat'ın taç giyme töreni nedeniyle Roma'da vuku bulur. Krala 3000 kişilik bir kafile eşlik eder. Orada bir koloni kurulur. 5. Yüzyıldan sonra Batı'da belli bazı kültürel gelişmeler kayda geçer. Eski Roma geleneği Avrupa'ya göç eden halkların belirli bir kültüre erişmesini sağlar.

Avrupa'daki çeşitli uygarlıkların yeni kavimlere aktarılmasında kilisenin önemli rolü oldu. Özellikle ekilip biçilen topraklar tarım merkezlerinin ortaya çıkmasına neden oldu. Manastırlar bir çeşit atölye gibiydi. Çevrelerine ve yöreye iş yapılmasını sağlarlardı. Yapılan tarihi araştırmalarda İtalya'nın oluşumunda Ermeni yerleşimlerinin önemli yer tuttuğu belirlemeler arasındadır. Fakat bu yerleşimlerden geriye kalanlar tespit edilemez. Önemli unsurlardan biri de Azizlerdir. İki Şubatta yortusu kutlanan ve "göz doktoru" olan Sıvaslı Aziz Blaise (San Biagio/Saint Blaise), Aziz Minas önemli azizlerdendir. Bu şahıslarla ilgili kayıtlı bilgilere rastlanmaz. Ancak Azizlerin her dinde ve her toplulukta kültürün en önemli unsurlarından oldukları yadsınmaz bir gerçektir. Ortaçağ hakkında karanlık bir çağ olduğuna dair önyargılar vardır. Oysa Ortaçağ çok büyük bir medeniyet dönemi olmuştur. Ortaçağdaki Gotik katredalleri inşa etmek büyük mühendislik becerisi ve matematik bilgisi isteyen yapılardır.

Ermenilerin tarihteki göçlerini etraflıca anlatan Kerabaydzar Levon Zekiyan ilk sunumunu büyük Roma hatibi Cicero'nun (Çiçero) sözleriyle noktaladı: "Tarih hayatın öğretmenidir".

ORTA ÇAĞ

Ortaçağ başlangıç tarihi için kabul gören iki olay vardır. Batı Roma İmparatorluğu'nun düşüşü (476) veya Büyük Şarl'ın III. Leo tarafından taç giydirme töreni (800) Orta Çağ başlangıç tarihi olarak anılır. Ortaçağda iki Ermeni krallık bulunuyordu. Van Gölü etrafında Ardzruniler ve Ani'nin çevresinde Arap halifesinin desteğiyle kurulan Bagraditler. 11. Yüzyıl'ın ilk yarısında her iki krallık çöker ve büyük dağılmaya yol açar, ilk kez bir büyük diaspora olgusu yaşanır. Bir kısım Kilikya'ya (Antakya ve Adana yöreleri) gider, bir kısım kuzeybatıya doğru, Kırım'a gider, buradan Moldova, Lehistan ve Transilvanya'ya kadar uzanan Ermeni izlerine rastlamak mümkündür. Kilikya'da, bilahare krallık olacak bir Ermeni prenslik kurulur (1080). Kral Levon üç kez taç giyer (1198-1199) Batıya doğru da göç yaşanır. Bu göçte önemli olaylar: Ermeni episkopos Krikor Passau'ya gelir. Milano yöresine Ermeni bir episkopos gelir ve bir kilise inşa edilmesine öncülük eder. Kral Abgar'ın yaptırdığı rivayet edilen İsa ikonası Cenova'ya nakledilir. Yerleşim olarak İtalya'da Roma, Rimini, Floransa, Ancona, Perugia, Napoli, Cenova, Venedik, Bologna Milano, Pavia gibi bazı bölgelerde önemli manastırlar bulunuyordu. Bugün bu manastırların hiç biri varlık göstermemektedir. Ortaçağda kayda değer önemli unsurlardan biri matbaanın keşfidir. Matbaanın işleyişinden 60 yıl sonra Venedik'e gelen Ermeniler, Ermeni basımının doğuşuna sebep olmuşlardır (1512).

YENİ ÇAĞ

23 Ocak 2020 tarihinde gerçekleştirilen konferansta Kerabaydzar Levon Zekiyan tarihin akışının yorumlanmasına katkı sağlayacak bazı kilit fikirleri öne sürmek yoluyla gelişmeleri belli bir metot çerçevesinde aktardı:

Yeni Çağı şekillendiren en önemli gelişmeler Rönesans, Aydınlanma ve kapitalizmin yayılmasıdır.

Rönesans'ta temel dönüşüm insanın kendisini ve çevresini farklı algılama şeklidir. Rönesans'tan önce dünya görüşü Tanrı merkezliydi. Bütün tarih, sosyal, mimari, edebiyat ve diğer bağlamlar bu noktadan açıklanıyordu. Rönesans'ta merkeze insan yerleşiyor. Bu ateizm olarak anlaşılmamalı. Ancak Aydınlanma ile ateist bir kültür araya girer. Aydınlanma tarihin akışına çok büyük etki eder. 18. yüzyılda Ermeniler arasında Aydınlanma sürecinin bir uzantısı olarak, fakat derin bir dini anlayışla gelişen Mıhitaryan düşüncesi Yeni Ermeni Çağını veya modernliğini şekillendiren temel unsurlardan biridir. Yeni kapitalizmin doğuşu diğer önemli bir etkendir. Paranın dolaşıma girmesi ve yeni pazarların oluşması değişen çağın faaliyetlerinde kendini gösterdi. Bu açıdan, 1512'de başlayan Ermeni yayıncılığı, daha sonraki yıllarda Ermeni kapitalizminin gelişmelerine katkı sağlayan önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Bu yeni çağın ilk evrelerinde sermayeyi temsil eden iki büyük sınıf vardı. Hocalar ve çelebiler. Kalburüstü zengin insanlardan oluşan hocalar İran'da, çelebiler Osmanlı'da ekonomik yönden önemli roller üstlenmiştir. Ticaret yollarını genişletmiş ve dünyanın çeşitli yerlerine bağlantılar kurarak hareketli kapital anlayışının yolunu açmışlardır. Hoca ve çelebilerden sonra Osmanlı sarraflar sınıfı gelir. Batı'da en bilinen Ermeni ailelerden Vanant'lı Kardeşler /Şehrimanlar ve Seğposlar (Seğposyan) yaptıkları ticaret ve kazandıkları servetler ile saraylarda önemli vazifeler üstlenirler ve saygı görürler. Filozof Kant yapıtlarında bu tüccarları seyahat ettikleri ülkelere getirdikleri barış nedeniyle över. Kültür ve kapital birlikteliği Ermeni kapitalinin en belirgin özelliğidir. Sağlam ahlak, sağduyulu dindarlık ve kilise/cemaat sevgisi tüccarların servetlerini oluşturmalarına yön veren en önemli etkenlerdir. XX. yüzyılda Büyük Felaket nedeniyle büyük bir dağılma yaşanır ve Batı'ya yeni akım olur. Yakın tarihte Orta Doğu'nun dağılmasıyla oluşan diasporalar bu başlamda söz konusudur.

Farklı tarihlerde Kerabaydzar Levon Zekiyan tarafından gerçekleştirilen konferanslar, oldukça kalabalık ve meraklı bir izleyici kitlesi tarafından memnuniyet verici olarak karşılandı.

Yazan: Ayda Baloğlu

«ԿԱՄՈՒՐՋ» ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրքիոյ Հայոց Կաթողիկէ Համայնքի Հոգեւոր Առաջնորդ Տ. Լեւոն Արքեպիսկոպոս Զէքիեանի քաջալերանքով հրատարակուող մեր պարբերականի արտօնատէր և գլխաւոր խմբագիր Ռեհան Սարըպայ ու խմբագրական կազմի անդամ Գարեգին Պարսամեան մամլոյ զանազան հաստատութիւններ այցելելով Կամուրջ պարբերականին բնոյթը և նպատակը ներկայացուցին: Ակօս շաբաթաթերթի, Մարմարա օրաթերթի և Փարոս պարբերականի հարցազրոյցներու և Լոյս Հեռուստատեսութեան եթերուն հրապարակուած հարցազրոյցի ընթացքին Առաջնորդարանի հրատարակչական պաշտօնը ստանձնող Կամուրջ պարբերականի կառուցուածքին և բովանդակութեան մասին տեղեկութիւններ հաղորդուեցան: Պարոն Գարեգին Պարսամեան հայ գրականութիւնը պարտէզի մը նմանցնելով, յայտնեց, որ իրենց նպատակն է այս պարտէզին մէջ ծաղիկ մը ևս տնկել: «Կը փափաքինք, որ ծաղիկները կը բազմանան ու փունջ դառնալով թէ՛ նոր սերունդներուն և թէ՛ համայնքէն դուրս հասարակութեան հասանելի և օգտակար կ՝ըլլան: Կ՚ուզենք մեր բազմազան աշխատութիւնները փոխանցել: Մեր նպատակն է ոչ միայն կեդրոնանալ ներկայ գործունէութիւններուն, այլև ծանօթացնել մեր մօտ անցեալը, մեր դպրոցներն ու եկեղեցիները» ըսաւ ան: Բազմարդիւն այս տեսակցութիւններու ընթացքին, Ռեհան Սարըպայ տեղեկացուց, որ հայերէն-թրքերէն երկլեզու մեր պարբերականը ընթերցողին անվճար պիտի տրամադրուի ու սկզբնական շրջանին տարին երկու անգամ, ապա՝ եթէ կարելի ըլլայ տարին երեք անգամ պիտի հրատարակուի: Ռեհան Սարըպայ յայտնեց, որ պարբերականի մէջ տեղ պիտի գտնեն հիմնականապէս հայ գրականութեան, գիտութեան և արուեստի մասին յօդուածներ և լուրեր:

Պարբերականի յօդուածներուն մասին մեր կատարած այցելութիւններու ընթացքին տեղեկացուցինք, որ առաջին թիւին մէջ հրատարակուած են Տ. Լեւոն Արքեպիսկոպոս Զէքիեանի,

Մեկնաբերկ, թէ՞ վերսկսում խորագրեալ Նախաբանը, Իսթանպուլ Պիլկի Համալսարանի մէջ տեղի ունեցած «Համաշխարհային Ընկալումով Օսմանեան Կայսրութիւն և Հայեր՝ Մշակոյթ և Տնտեսութիւն» ժողովի բացման ուղերձը, Մեհմէտ Ֆաթիհ Ուսլուի «Ինքնութեան հարցը մեր ժամանակներուն» խորագրեալ յօդուածը և Հայ Կաթողիկէ Համայնքի մշակութային և գեղարուեստական զանազան ձեռնարկներու մասին լուրեր: Աւելին, անոնք յայտնեցին, որ երկրորդ թիւին մէջ լոյս պիտի տեսնէ իր կեանքը հայ գրականութեան և հրատարակութեան նուիրած գրող և լրագրող, Մարմարա օրաթերթի արտօնատէր և խմբագրապետ Ռոպէր Հատտէճեանին շնորհուած Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի շքանշանի մասին լուրը:

Մեր պարբերականին գլխաւոր խմբագիր Ռեհան Սարըպայ ու խմբագրական կազմի անդամ Գարեգին Պարսամեանի մամլոյ զանազան հաստատութիւններու կատարած այցելութիւնները պիտի նպաստեն հասնելու արուեստով և մշակոյթով հետաքրքրուող ընթերցասէր հանրութեան:

Թարգմանեց՝ Սարին Ագպաշ

GAMURÇ DERGİSİ YAYIN HAYATI İLE İLGİLİ ZİYARETLER

Türkiye Ermeni Katolik Cemaati Ruhani Reisi Başepiskopos Levon Zekiyan'ın teşvikiyle yayın hayatına başlayan dergimizin imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü Rehan Sarıbay ile yayın kurulundan Karekin Barsamyan çeşitli yayın organlarına ziyaretler gerçekleştirerek Gamurç Dergisinin izleğiyle ilgili açıklamalarda bulundular. Agos Gazetesi ve Marmara Gazetesi'ne, Paros Dergisi'ne verilen demeçte, Luys TV'de yayınlanan röportajda Patrikhane'nin yayın organı niteliği taşıyan Gamurç Dergisi'nin içeriği ve yapısıyla ilgili bilgiler aktarıldı.

Karekin Barsamyan Ermeni edebiyatını bir bahçe olarak tahayyül ettiklerini, amaçlarının bu bahçeye bir çiçek ekmek olduğunu dile getirdi: "Çiçeklerin çoğalması ve demet olması ve hem yeni nesillere hem de cemaatin dışında insanlara ulaşmasını ve faydalı olmasını diliyoruz. Çeşitli faaliyetlerimizi aktarmak istiyoruz. Sadece mevcut faaliyetlere odaklanmayı değil, yakın geçmişimizi, okullarımızı, kiliselerimizi de tanıtmayı amaçlıyoruz", dedi. Çok verimli geçen bu görüşmelerde Rehan Sarıbay iki dilde, Ermenice ve Türkçe yayımlanan derginin ücretsiz olarak dağıtıldığını, başlangıçta yılda iki sayı hedeflendiğini ancak bu sayının ilerde üçe çıkarılabileceğinin bilgisini verdi. Rehan Sarıbay geçmiş yıllarda Genç Surp Agop adlı; ağırlıklı olarak hastaneyi tanıtan ve cemaat haberlerini ulaştıran bir bülten yayımladıklarını, ancak Gamurç Dergisi'nde ağırlıklı olarak Ermeni edebiyatı, bilim ve sanatla ilgili yazı ve haberlere yer verileceğini ifade etti.

Dergimizi tanıtma amacıyla yapılan ziyaretlerde ilk sayımızda yer alan Levon Zekiyan'ın "Hareket noktası mı, Yeniden Başlangıç mı? başlıklı önsözü, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde yapılan "Küresel Bağlamda Osmanlı İmparatorluğu ve Ermeniler: Kültür ve Ekonomi" toplantısında yaptığı açılış konuşmasının metni ve Fatih Mehmet Uslu'nun "Günümüzde Kimlik Meselesi" yazısının yanı sıra Ermeni Katolik toplumunda kültür-sanat alanındaki çeşitli etkinliklere dair haberlerin basıldığı bildirildi. İkinci sayıda hayatını Ermeni basın ve yazımına adamış gazeteci ve yazar, Marmara gazetesi imtiyaz sahibi ve başyazarı Rober Haddeciyan'a verilen "Mıgırdiç Beşiktaşlıyan" ödülünün yer alacağı bilgisi aktarıldı.

Dergimizin yazı işleri müdürü Rehan Sarıbay ve yayın kurulundan Karekin Barsamyan'ın çeşitli yayın organlarına yaptığı ziyaretler sanat ve kültür alanında meraklı okurlara ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

Yazan: Ayda Baloğlu

Համաշխարային Ոլորտին Մէջ Օսմանեան Կայսրութիւնը և Հայեր Մշակոյթ և Տնտեսութիւն *

Մեծայարգ, թանկագին Ուսուցչապետներ, ազնիւ բարեկամներ,

Ուրախ եմ որ առիթը ունիմ ողջունելու ձեզ, հոս՝ Պիլկի Համալսարանի հիւրասէր երդիկին տակ տեղի ունեցող այս Գիտաժողովին առթիւ:

Սկսելով ԺԱ. դարու երկրորդ կէսէն մինչև ԺԹ. դարու վերջերը, մօտաւորապէս ութ դար տևողութեամբ, Անատոլիոյ մէջ, թրքական ցեղախումբերուն տիրապետութեան ընթացքին Թուրք և Հայ յարաբերութիւններու պատմա-կանը դեռ ըստ բաւականին չէ ուսումնա-սիրուած: Այսօր, այս պատմութեան կը մօտենանք հարիւրամեակներ զանցող ժամանակաշրջանէ մը: Անձնապէս համոզուած եմ՝ որ այս պատմութեան մասին աւելի լայնածաւալ և աւելի խոր գիտելիքներու պաշարի մը ստացումը պիտի նպաստէ՝ ոչ միայն Թուրք և Հայ յարաբերութիւններուն այսօր համեմատաբար ստուերի մէջ մնացած երեսակներուն նոր լոյս սփռելու, դէպի աւելի բարւոք փոխյարաբերութիւններու մշակումը ընթացք տալու, այլ՝ ընդհանուր առմամբ՝ կարելի պիտի ըլլայ լուսաբանել, ժամանակակից մարդկութեան և միջազգային յարաբերութիւններու հետ առնչող բազմաթիւ խնդիրներ:

Արևմտեան աշխարհի և Ի. դարու արդիականացման գործընթացին՝ գրեթէ բովանդակ երկրագունդի տարածքին իրաւական և օրինական կառոյցին հիմքը կազմող հին Հռոմէական իմաստութիւնը կը պատգամէ՝ թէ «Պատմութիւնը կեանքի դաստիարակն է» (Historia magistra vitea): Ըլլայ Թուրք, ըլլայ Հայ, նոր սերունդներուն համար, ԺԹ. դարէն Ի. դար անցքի շրջանին ստեղծած ահաւոր տրաւմաները, հոգեցնցումները և ասոնք ենթալարող դէպքերն ու արարքներն եթէ բացառենք, պատմութեան տևողութեամբ Հայ-Թուրք յարաբերութիւնները կը մնան առ հասարակ բաւական անծանօթ իրենց մանրամասնութիւններով և ոչ անմիջականօրէն ակներև ծալքերով:

Այս վերջին տարիներուս, Հայ-Թուրք յարաբերութիւններու նկատմամբ, թէև տակաւին դողդոջուն քայլերով, բայց արդէն զգալիօրէն յայտնուող նոր գիտակցութեան մը դրսևորումին արդիւնքն անշուշտ, որ այս նիւթին առնչող մի քանի կարևոր գիտաժողովներ կազմակեր-պուած են:

Ձեր արտօնութեամբ, կ'ուզէի ամփոփ վերյիշում մը կատարել այստեղ: Նախ յիշեմ ասոնցմէ երկուքը: Առաջինը՝ «Պատմութեան մէջ, պատմութենէն անդին. Հայեր և Թուրքեր. Հազար տարուան յարաբերութիւն մը» (In history and beyond history. Armenians and Turks. A thousand years of relations), վերնագրին տակ կայացաւ 2004-ի Նոյեմբերին Վենետիկի մէջ: Այսօր, մեր այս ժողովին մասնակիցներ՝ Տիար Պրն. Ռեմոնտ Գէորգեան, Փարիզէն և Տիար Պրն. Հալիլ Պերքթայ, Իսթանպուլէն, ներկայ գտնուած են այս խորհրդաժողովին և զեկուցումները կատարած: Իսկ երկրորդը կազմակերպուեցաւ 2010-ին, Պոլիս, Հրանդ Տինք Հիմնարկին և Իսթանպուլի Պիլկի Համալսարանին գործակցութեամբ, «Օսմանեան Կայսրութեան և Թուրքիոյ մէջ մշակութային փոխազդեցութիւններ» (Cultural intractions in the Ottoman Empire and Turkey) վերնագրով: Պրոֆ. Ճենկիզ Աքթարի հրաւէրով, այդ ժողովին բացման խօսքը կատարած էի՝ «Օսմանեան Կայսրութեան իւրայատուկ բազմատարրութիւնը և պատմութեան ընդմէջէն Հայ-Թուրք յարաբերութիւններուն ընդհանուր հայեայք մը» վերնագրով:

Այս երկու ընդարձակ ժողովներուն հասարակաց յարյատարարը այն էր՝ որ երկուքն ալ ԺԹ. դարու վերջին և Ի. դարու առաջին տասնամեակներուն վրայ չէ որ կեդրոնացած էին:

Այս կէտը կը մատնանշեմ յատկապէս սա նպատակով՝ որ Մեծ Եղեռնի և Ցեղասպանութեան նուիրուած պրպտումները, ուսումնասիրութիւնները յաճախ մնացած են սոսկ՝ Հայ և Թուրք յարաբերութիւններու մատնանշուած շրջանին իւրայատուկ բախումի, սպանդի, զոհաբերումի ոլորտին մէջ: Այս նիւթին առնչութեամբ, իմ «Հայերը և Արդիականութիւնը» գրքիս Թրքերէն հրատարակութեան նախաբանին մէջ սապէս արտայայտուած եմ. «Ի. դարու թէ՛ Թուրք, թէ՛ Հայ պատմագրութեան մէջ յստակ միակողմանիութիւն մը կը տիրապետէ: Իսկ այսօր, այս միակողմանիութիւնը այլևս ձգտելու է դէպի աւելի հաւասարակշռուած, աւելի գիտակից, աւելի իրատես կեցուածքի մը: Ընդհանրապէս Թուրք պատմաբաններ լծուած են՝ Օսմանեան Կայսրութիւնը Հայերու համար երկրային դրախտ մը ցոյց տալու առաջադրութեան: Մինչդեռ իրականութեան մէջ, որոշ է թէ, որևէ պետութեան հասցէին այսպիսի դատողութիւն մը չի կրնար ի զօրու ըլալ: Ի. դարու Հայ պատմաբաններն ալ ասոր փոխարէն, ապրուած տրաւմային ցնցումներուն ազդեցութեան տակ, կա՛մ մոռցած, կա՛մ ենթագիտակցութեան յատակները մղած են այն հնարաւորութիւնները՝ զորս Օսմանեան Կայսրութիւնը ընձեռած էր Հայութեան Զարթօնքի նախօրեակին և անոր զուգահեռաբար: Եթէ նոյնիսկ երկու կողմերն ալ յապաղած են, հաւաքական հարդակի վրայ, նախապաշարումներէ և զգայնական վերաբերումներէ ձերբազատելու և պատմական պրպտումներն ալ այս ձևով արգացնելու գործին մէջ, սակայն ուշ չէ երբեք՝ այս ուղղութեամբ աշխատանքի լծուելու համար»:

Մինչ այդ, կազմակերպուեցան նաև Հայերու հետ կապ ունեցող և Օսմանեան Կայսրութեան վերջին շրջաններոն վերաբերող բազմաթիւ գիտաժողովներ և գիտազրոյցներ: Ասոնցմէ մանաւանդ կ'ուզեմ յիշել 2005-ի Սեպտեմբերին, Իսթանպուլի Պիլկի Համալսարանի մէջ գումարուած ժողովը, թէ՛ մասնակիցներու թիւին և թէ ընդհանուր գիտական մակարդակին և նիւթին մերձեցման հաւասարակշռութեա տեսակէտէն: «Կայսրութեան փլուզման շրջանին Օսմանեան հայերը. Գիտական Պատասխանատուութիւն և Ժողովրդավարական Խնդիրներ» վերնագրով այս ժողովը, կը խորհիմ թէ խնդրոյ առարկայ շրջանին Թուրք-Հայ յարաբերութիւններու մասին ամէնէն ընթարձակ համաժողովը եղած է: Իր բացման խօսքին մէջ Տիար Սէլիմ Տէրինկիլ կը մատնանշէր՝ թէ – կը մէջբերեմ իր իսկ խօսքերը – «Համաժողովի գաղափարը բարեկամս Հալիլ Պերքթայի մտայղացումն է»: Այս համաժողովին ներկայացուած բոլոր զեկուցումները հրատարակուած և հասարակութեան մատուցուած են, պարագայ մը՝ որու համար կ'արտայայտեմ գոհունակութիւնս: Ափսո՜ս որ Վենետիկի և 2010-ի Իսթանպուլի վերոյիշեալ ժողովներու մասին նոյնը ըսել կարելի չէ: Բացի մի քանի հատէ, զեկուցումները չեն հրատարակուած:

Հոս, մեր նիւթին կապակցութեամբ, կ'ուզեմ յիշել հուսկ «Նոր Մօտեցումներ Թուրք-Հայ յարաբերութիւններուն» *(The new approaches to Turkish-Armenian Relations)* վերնագրով գիտաժողովը, որուն ձեռնարկած էր Իսթանպուլի Պետական Համալսարանը: Ես անձամբ այս ժողովին մասնակցած եմ հետևեալ զեկուցումով՝ «Տարագրութիւն և Ցեղասպանութիւն. Ակներև անհաշտութենէ դէպի փոխլրացում: Մտացումներ Հայոց Մեծ Եղեռնին շուրջ, մարդաբանական և իմաստասիրական-իրաւական տեսանկիւնմերէ»: Հակառակ վերնագրին թելադրած յղացային ճոխութեան, գիտաժողովը գրեթէ բոլորովին կեդրոնացած էր ցեղասպանութեան հակաճառութեան շուրջ: Հարկ է նշել, որ դժբախտաբար՝ հրաւիրուած 30-է աւելի հայ և օտար մասնագէտներուն հրաժարումը մասնակցութենէ մէկ ջութակով նուագախումբի մը վերածեց այդ գիտաժողովը:

Այսօր, մինչ բացումը կը կատարենք ներկայ գիտաժողովին, յոյսով ենք որ, ասիկա՝ Հայ և Թուրք յարաբերութիւններու ծիրին մէջ՝ վերջին տարիներուն առթնացած նոր հետաքրքրութեան վերոյիշեալ ընդհանուր տեսական շրջագծէն ներս իր յիշատակելի տեղը կարենայ գրաւել: Կրնանք յայտնել թէ այս հետաքրքրութիւնը, Թուրքիոյ մէջ իր գագաթնակէտին հասած էր 1990-ականներուն և 2000-ի սկիզբները: Այսօր նոյն երևոյթը չենք նկատեր: Այսուհանդերձ հետաքրքրութիւնը կը շարունակուի: Թերևս ալ 1990-էն 2010-ի միջև գրեթէ նորոյթի վերածուած այդ երևոյթին՝ այսօր նեղ այժմէականութեան մը սահմաններէն դուրս գալը կրնանք իբր դրական զարգացում մը նկատել, պայմանաւ որ իր գոյութիւնը յարատևէ, մանաւանդ թէ նոր հանգրուաններ նշէ:

Նորաձևութիւնները իրենք իրենցմէ կը կորսուին, յաճախ ալ իրենք իրենց կ'ոչնչանան: Թուրք և Հայ յարաբերութիւններու հետազօտութիւնը, որ այլևս նորաձևութեան հանգամանքէն դուրս եկած է, կրնայ մեզ առաջնորդել աւելի հանդարտ, աւելի բովանդակալից և աւելի գիտակից մերձեցումներու: Յոյսով ենք որ այս գիտաժողովը իր ազդեցութիւնը կ'ունենայ այս կարգի մօտեցումի մը կերտումին մէջ. և եթէ դոյզն իսկ յաջողինք այս ուղղութեամբ, մեր նպատակին կարևոր ներդրում մը բերած կ'ըլլանք: Այս նպատակդրումէն մեկնելով, չուզեցինք գիտաժողովը կազմակերպել «call for papers»ի կարգախօսով: Այսինքն չխորհեցանք կազմակերպել՝ ո՛չ նիւթը ուսումնասիրողներու ընդհանուր հաւաքոյթ մը, ոչ ալ երիտասարդ պրպտողներու համար բեմահարթակ մը կամ ներկրթարան մը սարքել: Այլ նախընտրեցինք գումարել՝ իրենց երկրին մէջ, այլ նաև աշխարհի վրայ իրաւամբ համբաւի տիրացած գիտնականներէ բաղկացող մասնագէտներու մը բեմակցութիւն մը, հրաւիրելով սակաւաթիւ, բայց իրենց ճիւղերուն մէջ ռահվիրայ ուսումնասէրներ՝ լսելու համար մասնագիտական բարձր մակարդակի զեկուցումներ՝ որպէս մէկ մէկ «lectio magistralis», վարպետավար զեկոյցներ, հուսկ միասին կշռադատելու, բանարկելու և քննարկելու համար, կլոր սեղանի մը շուրջ, այս զեկուցումներէն յառաջագայող, ծլարձակող մտքերն ու խորհուրդները:

Մեր գիտաժողովին ձևաչափը բնորոշելէ և բացատրելէ ետք, կ'ուզեմ քիչ մըն ալ անոր բովանդակութիւնը բացայայտել:

Այն ինչ որ մինչև հիմա ձեր նկատողութեան յանցնեցինք, կը պարզէ, կը կարծեմ, թէ մեր նպատակն է կեդրոնանալ պատմութեան հոսքին ո՛չ թէ այս կամ այդ պահուն, որոշ մէկ հատուածին վրայ, կարծես շղթայէն փրթած օղակ մը ըլլար, նոյնիսկ եթէ ահաւոր կամ աննախընթաց խզում մը նշած ըլլայ, այլ ընդհակառակն պատմութեան այն ընդհանուր հոսքին վրայ՝ որ, հակառակ բոլոր խզումներուն, իր ընթացքը կը շարունակէ՝ կարմիր թելի մը նման ենթալարելով պատմութեան նոյնիսկ տարանջատ պահերը: Այսպէս, աւելի դիւրին պիտի ըլլայ համապարփակ ակնարկով մը ըմբռնել պատմութեան այդ մեծ հոսքին այլազան հատուածները՝ ո՛չ թէ անջատ արժեքաւորումով, այլ ընդհակառակն իրարու հետ իրենց բացայատռ կամ ներյայտ կապերով: Այս պատճառով, 2004-ին, Վենետիկի մէջ մեր կազմակերպած վերոյիշեալ ժողովի ընթացքին, ամենևին նկատի առնելով հանդերձ Թուրք և Հայ յարաբերութիւններու ամէնէն ճգնաժամային շրջանը կազմող՝ 1880-էն մինչև 1920 երկարող տարիները, ջանացեր էինք՝ որ հետազօտութեա և մտածումի առարկայ դառնային ո՛չ միայն բեկումներն ու խզումները, այլ նաև շարունակութիւններն ու ներկապակցութիւնները, յետադարձ ակնարկներով պատմութեան փուլերու ներքին հակասութիւններուն և հակառակութիւններուն, ինչպէս նաև նմանութիւններուն և յարակցութիւններուն վրայ, իրենց վերյուշումներով և զուգահեռութիւններով:

Վերադառնալով մեր այսօրուան գիտաժողովին, բնականաբար, անիկա կրնայ նիւթ դառնալ թ՛չ թէ մէկ, այլ անթիւ գիտաժողովներու շարքերու: Նոյնպէս մեր ենթավերնագիրը ,Մշակոյթ և տնտեսութիւնե նոյն աստիճանի բազմապարփակ նիւթ մըն է: Անմիջապէս կ'ուզեմ մատնանշել՝ որ, եթէ Աստուած ուզէ, մեր հեռանկարը կամ երազն է իրականացնել Օսմանեան և Հայ յարաբերութիւններու նիւթով գիտաժողովներու շարք մը: Այս անգամուան մեր այս գիտաժողովը ընդհանուր նիւթին ներածութեան բնոյթ մը կը կրէ: Պատմութեան մէջ, Հայոց մեծագոյն յատկանիշերէն մէկը արուեստի և արհեստներու մէջ իրենց վարպետութիւնն է ինչպէս և առևտրական գետնի վրայ նշած մեծ յաջողութիւնը: Հայերու այս յատկութիւններու մասին, յատկապէս Արաբ պատմագիրներուն ներբողական գրութիւնները կարելի չէ անտեսել: Արաբական կայսրութիւնը Հայերու վրայ գերիշխանութիւն ունեցող պետութիւն մը ըլլալով, այս ներբողական գրութիւնները ևս աւելի կարևորութիւն կը ստանան, քանի որ Արաբ գրողները Հայերու հաճելի թուելու կարիքը չունէին: Ժ. Դարու Արաբ-Իսլամ քաղաքակրթութեան նշանաւոր դէմքերէն Իբն-Հաուքալ (Mohammed Abul-Kassem ibn Hawqal) կը հաստատէ՝ թէ asnaf-al-armani-ի, այսինքն հայկական արտադրութիւններուն նմանը չկայ աշխարհի վրայ: Նման խօսքեր Հայոց առևտուրի մասին ալ ըսուած է: Վենետիկի հանրապետութեան Տասը և Հինգ Իմաստուններու Խորհուրդի (I dieci e i cinque savi) Հայոց առևտուրի մասին Դոժին ներկայացուցած տեղեկագիրները ասիկա բացաղայայտօրէն կը հաստատեն :

Օսմանեան Կայսրութիւնը, Արաբներն ու Վենետիկցիներն ալ գերազանցելով Հայերը կոչած է millet-i sadika, «ազգ հաւատարիմ»: Այս բացատրութիւնը, մեր ներկայ տրամաներու ազդեցութեամբ, երբեմն սխալ հասկացողութեան վտանգին ենթակայ է: «Հաւատարմութիւնը» բառարցակապէս չի նշանակեր ստրկութիւն, անհատականութենէ զերծ ըլլալ: Հաւատարմութիւնը՝ մարդ արարածին, մարդկութեան ամենաբարձր առաքինութիւններէն մէկն է: Իր խօսքին և իր պարտականութեան տէր ըլլալ կը նշանակէ, դիմացինին իրաւունքը տալ: Կրնանք ըսել թէ հայ ժողովուրդը, իբր ժողովուրդ, իր այս հաւատարմութեան ու այս առաքինութեան կապուած մնացած է. բացի բարոյական սկզբունքները արհամարհող մի քանիներէ, որոնք տեսանելի են ամէն տեղ և ամէն հաւաքականութեան մէջ:

Այս վարքագիծը ծնունդ կ'առնէ Հայերու աւանդական դարձած ինքնութեան հասկացողութենէն: Անոնք որքան որ ամուր կապուած են իրենց արմատներուն, կրօնքին և հաւատքին, նոյնքան հաւատարիմ հայրենակիցները կամ քաղաքացիները եղած են իրենց ապրած երկրին: Այս կէտը, դեռ 451 թուի սկիզբները, ազգային հերոս Վարդան Մամիկոնեան բացայայտած էր Իրանի Շահ Յազկերտ Բ.ին: Նոյնը ապրուած է մօտիկ անցեալին ալ: Իրան-Իրաք եղբայրասպան պատերազմի ընթացքին, երկու կողմէն ալ, հարիւրաւոր հայեր նահատակուած են և ոմանք ալ իրենց պետութեան կողմէ բարձրագոյն աստիճաններով պարգևատրուած: Ֆրանսական Ընդդիմութեան (Resistance) նշանաւոր հերոսներէն մէկը եղած է Միսաք Մանուշեան, իր կողքին ունենալով, իրեն ուխտակից կինը՝ Մէլինէն: Ի. դարու ֆրանսացի հռչակաւոր բանաստեղծ Լուի Արակոն (Louis Aragon) անոնց սէրը, զոհողութիւնը և զոհաբերութիւնը անմահացուցած է իր գրած համբաւաւոր բանաստեղծութեամբ «Bonheur à tous, bonheur à ceux qui vont survivre» (Բոլորին երջանկութիւն, երջանկութիւն անոնց, որոնք մեզմէ վերջ պիտի ապրին): Սատի Քօչաշ հայերու այս վարուելակերպը ամենալաւ հասկցող պատմագէտներէն մէկն է: Տեսէք թէ ինչ կ'ըսէ. «Կրօնական ու լեզուական հարցերու մէջ մոլեռանդ չեն. սակայն ինչպէս իրենց բարեկամական կապերուն մէջ ամուր են, այնպէս ալ ամուր ու հաւատարին են իրենց հաւատքին ու կրօնքին մէջ: Այս պատճառով մեծ զրկանքներու ու չարչարանքներու ենթակայ ըլլալով հանդերձ, մեծամասնութիւնը՝ ի հեճուկս դարեր շարունակ ապրուած ճնշումներուն, իրենց կրօնքն ու դաւանանքը չեն փոխած» :

Կը յուսամ որ այս համագումարը, ԺԸ.-ԺԹ. դարերուն արագ և բազմակողմանի յառաջացումներ արձանագրած Օսմանեան Հայ համայնքի ստուերի մէջ մնացած կարգ մը երեսակներուն լուսաբանումին իր նպաստը պիտի կարենայ բերել: Համագումարին նիւթին և և բովանդակութեան մասին վերջին անդրադարձութիւն մըն ալ կը փափաքիմ արտայայտել: Վերնագրին մէջ արձանագրուած ,Օսմանեան Կայսրութիւնը և Հայերե խորագիրը, պէտք չէ ըմբռնել իբրև երկու անջատ էութիւն: Հայերը կայսրութեան մէկ բաժինն էին և շատ երկար տարիներ անոնք՝ իրենք զիրենք այսպէս նկատեցին: Այս կապակցութեամբ կ'ուզեմ յիշեցնել անթիւ տուեալներու մէջ 2013-ին Արսէն Եարման և Արա Ակինեանի ստորագրութեամբ տպագրուած Սուլթան Բ. Մահմուտ և Գազազ Արթին Ամիրա անուն երկը: Սակայն, արևմտեան գաղափարա-խօսականներու ազդեցութեամբ և ԺԹ. դարու ամբողջ տևողութեամբ կայսրութիւններուն ապրած ցնցումներուն իբր հետևանք դարու վերջաւորութեան նորահաս հայ սերունդներու մէջ սկսան տարբեր միտումներ երևան գալ:

Ներկայ Գիտաժողովը կազմակերպուած է Հայ Կաթողիկէ Համայնքի հոգևոր Առաջնորդարանին կոմէն: Օրթագիւղը մեր համայնքը պատմութեան մէջ շատ կարևոր մշակոյթի բոյն մը եղած է: Բոլորիս ծանօթ է որ Օրթագիւղը եղած է Ամիրաներու թաղը: Ամիրաները մշակութային գործունէութիւններու մեծագոյն հովանաւորներն ու պաշտպաններն էին: Նոյնիսկ ոմանք անձամբ իրենք զիրենք նուիրած էին մտաւորական կեանքի և կատարած էին գրական ու մշակութային գործունէութիւններ: Լոկ իբրև օրինակ՝ հայերէն տառերով գրուած առաջին թրքերէն «Աքապիի Պատմութիւն» վէպին հեղինակը Վարդան փաշան յիշենք: Սակայն Օրթագիւղ ոչ միայն եղած է հովանաւոր Ամիրաներու թաղը, այլ եղած է կարևոր ու արժէքաւոր մշակոյթի արտադրութեան բոյն մը:

Հոս՝ միմիայն կրնանք բաւարարուիլ մատնանշելով թէ Օսմանեան Կայսրութեան Հայերէն թատերական գործունէութիւնը սկսած է Օրթագիւղի մէջ, բանաստեղծ ու մշակոյթի անխոնջ սիրահար Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի առաջնորդութեամբ: Հայ թատերական գործունէութիւններուն, հեղինակներուն, դերասան ու դերասանուհիներուն ու նաև թատերախումբերուն՝ թրքերէն լեզուով թատրոնի յառաջացման բերած նպաստը, այսօր, այլևս փաստուած իրականութիւն մըն է: Այս նիւթին շուրջ Մէթին Անտի աշխատութիւնները դասական բնոյթ ստացած են: Այժմ Ֆըրաթ Կիւլլիւի և իր ընկերներուն աշխատութիւններն ալ նոյն ուղղութեամբ կը յառաջանան և նոր շաւիղներ կը բանան: Այս տուեալներէն մեկնելով, թէ՛ այս ներկայ նախաձեռնութիւնը և թէ. Աստուծոյ կամքով, ասկէ վերջ իրականացուելիք մշակութային գործունէութիւնները յարմար նկատեցինք ձօնել Օրթագիւղի անուան և յիշատակին: Օրթագիւղի մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Վաքըֆը և Պալեաններու հոյակապ ճարտարապետութեամբ հին Օրթագիւղի փառքը ցոլացնող մեր եկեղեցին վկան են՝ թէ՛ այս մշակութային անցեալին և թէ անոր մեծ ժառանգութեան, որ կը մաղթենք կենդանի մնայ միշտ:

Նախքան խօսքիս աւարտը, իմ երախտագիտական զգացումներս կ'ուզեմ յայտնել բազմաթիւ անձերու:

Թուրքիոյ մտաւորական կեանքին մէջ այլևս իսկապէս կարևոր տեղ գրաւող Պիլկի Համալսարանի Ռեկտորի օգնական յարգելի Տիար Պրոֆ. Դոկտ. Էկէ Եազկանի, ընկերային և մարդասիրական Ֆաքուլտետի Դեկանի փոխանորդ Պրոֆ. Դոկտ. Բընար Ույան Սեմերճիյի, Համալսարանի հետ մեր հաղորդակցութիւնը կազմակերպող Դոցենտ Դոկտ. Պիւլէնթ Պիլմէզի, ինչպէս նաև Համալսարանի ամբողջ ընտանիքին խոր երախտիք կը պարտիմ: Այս գործունէութեան համար Պիլկի Համալսարանի դռները բաց եղան, որուն գործնական և խորհրդանշական իմաստը շատ մեծ է: Համալսարանին և բոլոր պաշտօնեաներուն համար Աստուծմէ կը հայցեմ խաղաղութիւն և յաջողութիւն:

Մեր հրաւէրին իրենց կամաւոր մասնակցութիւնը բերող բոլոր բանախօսներուն, կլոր սեղանի մասնակցող մասնագէտներուն սրտանց շնորհակալութիւններ: Իրենց կը մաղթեմ երջանիկ, երկար և արդիւնաբեր գիտական կեանք:

Մեր համայնքին մարիններուն՝ գլխաւորութեամբ Սուրբ Յակոբ Հիմնարկի, մեր մշակութային ձեռնարկներու նեցուկ իմ հոգևոր եղբայրակիցներուս, ի մասնաւորի Գերապատիւ Հ. Վարդան Կիրակոս Գազանճեանին, քարտուղարուհիս Տիկին Նարօտ Մինասեանին, Սուրբ Յակոբ Հիմնարկի մարդկային յարաբերութիւններու Տնօրէնուհի Տիկին Թալին Էրկիւնէշ Կազէրի, Յովհան Ոսկեբերան եկեղեցւոյ քարտուղարուհի Տիկին Մարի Գում Տեմիրի սրտանց շնորհակալութիւններ:

Անհրաժեշտութեան պարագային, սխալ պիտի չըլլայ ըսել՝ «լիպերոյ»ի նման ամէն կողմ հասնող, սարկաւագ և գրող Պուղրա Բոյրազի, իր գիտելիքներով և յանձնարարութիւններով վենետկեան «սավիոյ»ի դերն ստանձնող Դոկտ. Մեհմեթ Ֆաթիհ Ուալոյի, իր փորձառութեամբ և կեանքի գիտելիքներով մեզի նեցուկ կանգնող Թուրքիոյ Ս. Գրքի ընկերութեան Ընդհանուր Տնօրէնուհի Օր. Թամար Քարասույի շնորհակալութիւն յայտնելը զիս երջանիկ կ'ընէ:

Ամիրա Պանդոկի դռները մեր հիւրերուն բանալով իրենց ծառայութիւնը մեզմէ չզլացող յարգելի Տիար Գամէր Թօքէրին ալ նոյնպէս մասնաւոր շնորհակալութիւն: Աստուծոյ շնորհքը և օրհնութիւնը իրենցմէ և իրենց ընտանիքներէն անպակաս ըլլայ: Միանգամայն Տիար Սերովբէ Զուպուքերեանին սրտանց շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ:

Հոակ խորին շնորհակալութիւնս բոլոր անոնց, որոնք իրենց գոյութեամբ, մասնակցութեամբ, գաղափարներու ներդրումով, այս համագումարին իրականացման մէջ դեր ունեցան:

Սիրով և յարգանքով կրկին կ'ողջունեմ ձեզ բոլորդ, կը մաղթեմ բարի աշխատանք և գաղափարներու արդիւնաւէտ փոխանակութիւն:

Լևոն Արք. Զէքիեան
Իսթանպուլ, 7 Դեկտեմբեր 2018

*Գերապայծառ Տ. Լեւոն Արք. Զէքիեանի բացման խօսքին հայերէն թարգմանութիւնը:

Յիշելով Սրբուհի Տիւսաբը Անցեալէն Մինչև Այսօր Ընտանեկան Եւ Ընկերային Կեանքի Մէջ Կնոջ Ազատութեան Զգտումը

ԺԹ. դարուն և Ի. դարու սկիզբները՝ երբ հայ իգական սեռի ներկայացուցիչներ գրիչը իրենց ձեռքը առին և սկսան զայն շարժել, իրենց հայեացքը սևեռեցին իրենց շուրջբոլորը, փնտռելու համար իրենց նմանները, գտնելու համար գրականութեան անդաստանէն ներս իրենց համար մշակելի յարմար հողերը և ճշդելու համար կնոջ տեսանկիւնէ առանց-քային նշանակութեամբ շօշափելի հասարակաց նիվթերը: Այդ թռականներուն շատ ալ սովորական երևոյթ չէր որ կին մը գրիչը վերցնէ ու իր մտածումներն ու զգացումները արտայայտէ գրատոր կերպով: Այս մէկը ուղղակի կը մեկնաբանուէր որպէս սպառնալիք մը հասարակութեան կողմէ ընդունելութիւն գտած բարոյական սկզբունքներուն դէմ, քանի որ ժամանակի պահպանողական միտքը կը պահանջէր որ կինը փակուի իր ընտանեկան յարկին մէջ և ընդմիշտ պահէ իր լռութիւնը: Նոյն կացութիւնը ի զօրու էր նաև Եւրոպացի կիներու պարագային:

Ահաւասիկ այսպիսի մթնոլորտի մը մէջ է որ գրական հրապարակի վրայ կը յայտնուէր Սրբուհի Տիւաբ գրագիտուհին, որ մօտ օրէն պիտի դառնար կնոջ ազատագրական շարժումին առաջատար դէմքերէն մին: Ի. դարու սկիզբները հայ կին գրողներ Սրբուհի Տիւսափի անձին մէջ գտան հայ կնոջ դատի պաշտպան այն հարազատ կերպարը, այն տեսլապաշտ առաջնորդը, որ անվարան իրենց պիտի ծառայէր իբր բնորդ իրենց գրական խարխափումներուն և իրենց կողմնորոշման մէջ: Սրբուհի Տիւաբ ԺԹ. դարու ամէնէն հեղինակատոր այն կին գրողն էր, որ խոր ազդեցութիւն պիտի գործէր իր յաջորդներուն վրայ: Արդի ու ժամանակակից քաղաքակիրթ հաւաքականութեան մը կազմաւորման և հասարակական կեանքը նոր հարթութեան մը վրայ կանգնեցնելու առաջադրութեամբ իր յառաջ քշած գաղափարները առաջնահերթ դեր խաղացած են հայ կանանց ընկերային կեանքի մէջ ունեցած դերակատարութիւնը բնորոշելու գործընթացին մէջ:

Սրբուհի Տիւսափ աշխարհ եկած է 1841-ին Պոլսոյ կրոպական ափի Օրթագիւղ թաղին մէջ: Իր մայրը՝ Նազլը Վահան բոլորին ծանօթ էր որպէս հայ կնոջ ուսման և կրթութեան իրատնքներու բուռն պաշտպան: Այնպէս որ փոքրիկն Սրբուհի հասակ առաւ իր ժամանակի ընկերային հարցերով և անցուդարձերով շաղախուած միջավայրի մը մէջ: Ֆրանսացի երաժիշտ Բօլ Տիւսաբի հետ իր կեանքը միացնելէ ետք իր տանը մէջ յաճախ կազմակերպեց հաւաքոյթներ, ուր կը մէկտեղուէին այդ շրջանի հայ և ֆրանսացի մտաւորականները, զրուցելու և վիճաբանելու համար գրականութեան հետ առընչող, նաև ընկերութիւնը յուզող նիվթերու շուրջ: Սրբուհի-Բօլ Տիւսաբ ամոլը ունեցաւ երկու զաւակ: Սրբուհի Տիւաբ 1879-ին դարձաւ Դպրոցասէր Հայուհեաց Ընկերութեան նախ աշխոյժ մէկ անդամը, իսկ յետոյ ատենապետը: Սոյն ընկերութեան նպատակն էր հասցնել վարժուհիներ, որոնք պիտի պաշտօնավարէին Պոլիսէ դուրս հայ վարժարաններու մէջ: Սրբուհի Տիւաբ ցկեանս շարունակեց կրթական և բարեգործական ոլորտներէ ներս իր միութենական աշխատանքները և երբեք ետ չկեցաւ իր տանը մէջ գրական, մշակութային և հասարակական հաւաքոյթներ կազմակերպելէ:

Իր գործերուն մէջ Սրբուհի Տիւսաբ մասնաւորաբար ծանրացած է կիներու աշխատանքային կեանքի գործօն մասնակցութեան, անոնց ռասմնաառութեան և ընկերութիւնը բարեշրջելու անոնց բացառիկ կարողութեան վրայ և այս բոլորը յարմար գետին պատրաստած են, որպէսզի հասաքականութեան մէջ յաճախ ծեծուին ու բանավէճի նիւթ դառնան վերոյիշեալ նիւթերը:

Իր զօրաւոր կեցուածքով Սրբուհի Տիւսաբ մեծ ձայն բերած է Պոլսոյ գրական ու մտաւորական շրջանակէն ներս, որ այդ շրջաններուն ուղղակի կը գտնուէր այրերու տիրապետութեան տակ: Ատենին՝ հայ համայնքի կառոյցը, որ հիմնուած էր սեռերու ու դասակարգերու որոշ չափով խտրականութեան վրայ, կը դժուարէր ընդառաջելու արդիականացման գաղափարներուն: Եւ այս ընդդիմութիւնն էր, որ իբրև հիմնական հարց՝ նիւթ պիտի դառնար Տիւսաբի ստեղծագործութիւններուն: Տիւսաբ իր երեք վէպերուն՝ «Մայտա»յի, «Սիրանոյշ»ի և «Արաքսիա»յի մէջ կ՝որոնէ պատասխանները հետևեալ հարցումներուն. Ինչ է արդիականացումը: Այս վերջինը ինչպիսի՞ կապակցութիւն մը ունի աւանդութիւններու հետ: Ինչ ձև պէտք է վարուին արդի կինը և մարդը հասարակութեան մէջ: Ինչ տեսակ դիրք մը պէտք է բռնեն, ինչ տեսակ կեցուածք մը պէտք է որդեգրեն անոնք ընկերութեան մէջ: Նոյնինքն Տիւսաբն է, որ իր վէպերուն մէջ կու տայ սոյն հարցումներուն պատասխանները և այս պատասխանները կը ձգտին ստեղծել արդիականացած և արդարութեան սկզբունքներու վրայ խարսխած հասարակութիւն մը:

Տիւսաբ իր երկերուն մէջ պաշտպանած է այն տեսակէտը թէ կնոջ փրկութիւնը կարելի է ապահովել միմիայն հասաքական կեանքէ ներս սեռային խտրականութենէ հրաժարումով և աւելի թափանցիկ ու բաց ընկերային կառոյցի մը հիմնադրութեամբ և իրացմամբ: Ահաւասիկ այսպիսի կառոյցի մը մէջ է որ կիները պիտի կարենային երևան հանել իրենց թաքուն կարողութիւնները: Ըստ Տիւսաբի՝ այր և կնոջ յարաբերութեան մէջ տիրական կարգերը մերժող, մինչ այդ աւանդական դարձած մտայնութիւնները մէկ կողմ հրող լուսամիտ անձերու երևմամբ է որ կիները պիտի ներգրաւուէին ընկերային, քաղաքական և տնտեսական կեանքին մէջ: Որպէսզի տարբեր սեռերու միջև ստեղծէ հաւասարակշռութիւններու նոր համակարգ և նոր ըմբռնում մը, իր երկերուն մէջ Տիւսաբ յաճախ դիմած է վիպապաշտ սիրավէպերու օգտագործման: Որպէս յեղափոխական գրող՝ այս բացառիկ կինը եղած է կրակոտ մէկ պաշտպանը կնոջ ռասմնաառութեան և ջատագովը՝ նիւթական վարձատրութեան փոխարէն կնոջ աշխատանքային կեանքի մասնակցութեան: Եւ այս ուղղութեամբ վիպապաշտ սիրավէպը Տիւսաբի համար միշտ եղած է ազդու միջոց մը ներկայ հաւասարակշռութիւնները ի նպաստ հայ կնոջ խախտելու, ընտանեկան կեանքի կառոյցը յեղաշրջելու և այսպէս՝ կինը արդի հասարակական կեանքի գործօն մէկ մասնիկը դարձնելու տեսակէտէն:

1883-ին լոյս տեսած իր առաջին վէպին՝ «Մայտա»յին մէջ Սրբուհի Տիւսաբ մատը կը դնէ ընկերութենէ ներս կոտտացող վէրքի մը վրայ, որ է կնոջ այր մարդէն նիւթապէս կախուածութիւնը: Գրագիտուհին մանրամասնօրէն կը քննարկէ ու կը վերլուծէ այս կացութեան հոգեբանական, ընկերային և տնտեսական հետևանքները, միշտ լուծումներ որոնելով այս կոկծող հարցին շուրջ: ,Մայտաեն, որ կը կրէ նաև հայ կնոջ կողմէ գրի առնուած առաջին վէպը ըլլալու հանգամանքը, ուղղակի ասպարէզ կը կարդայ այր մարդուն ժողովուրդի մեծամասնութեան կողմէ «բնական» նկատուած իշխանութեան դէմ ու կը կարևորէ ընկերութեան մէջ կնոջ երկրորդական դիրքի մէջ մնալու ճակատագրէն փրկութիւնը:

Տիւսաբի մօտ արդիականացման նիւթի շուրջ աւելի զարգացած վարկածներու կազմատրումը կ՝իրականանայ 1884-ին լոյս տեսած իր երկրորդ վէպով «Սիրանոյշ»ը: Գրագիտուհին իր այս գործին մէջ արդիականացումը և սեռերու միջև անհաւասարութիւնը կ՝ուսումնասիրէ սիրային պատմութեան մը հետքերով: Մինչ հայ իրականութեան մէջ

վիպապաշտ սէրը կը բախի որոշ պատուարներու և կը շարունակէ մնալ իբրև արգիլեալ նիւթ, անդին կիներու կողմէ գրի առնուած վէպերու առանցքը կը կազմեն վիպապաշտ սէրն ու ամուսնութիւնը: Ըստ ընկալեալ սովորութեան՝ այդ թուականներուն այր և կնոջ միջև ամուսնութիւնները կը կնքուէին ընդհանրապէս միջնորդներու միջոցաւ: Այս պարագան կը նկատուէր ընկերային կեանքի անբաժանելի և անուրանալի մէկ տարրը: Ամուսնութիւնը կ՝ընկալուէր որպէս դաշինք երկու կողմերու միջև: Սա ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ ընտանիքներու միջև կնքուած համաձայնութիւն մը: Ինչպէս որ յայտնի կը դառնայ կին հեղինակներու գրածներէն, ամուսնութեան տարիքի հասած աղջիկ զաւակէ մը ակնկալուածն էր առանց հարցուփորձելու ընդունիլ իր ընտանիքին կողմէ առաջարկուած թեկնածուն:

Տիւսաբի երկրորդ վէպը՝ «Սիրանոյշ»ը պատմութիւնն է գրքին նոյնանուն հերոսուհիին, որ կը սիրահարի աղքատ արհեստաւորի մը տղուն՝ Երուանդին: Սակայն Սիրանոյշին հայրը հաւանութիւն չի տար այս միաւորութեան: Ան ունի ուրիշ ծրագիրներ և արդէն իսկ որոշած է իր դուստրը կնութեան տալ իրեն պէս հարուստ ամիրայի մը: Եւ այս բոլորը ընելու ատեն ան բացարձակապէս կարիքը չի զգար ո՛չ իր կնոջ, ո՛չ ալ իր աղջկան կարծիքը առնելու, անոնց գաղափարը հարցնելու: Տիւսաբի կողմէ բացայայտուած այս հակասութիւնը բաւ է բացէ ի բաց աչքերու առջև պարզելու այն խրամատը, որ գոյ է այր և կնոջ միջև: Մասնաւորաբար Սիրանոյշին ծնողներուն միջև ծայր առած վիճաբանութեան մէջ Տիւսաբ կը քննէ այն տարածուն մտայնութիւնը, որ ամուսնական կեանքի մէջ արական սեռին անհաւատարմութիւնը սովորական երևոյթ և ուղղակի իրաւասութիւն մը կը համարի և որ դժբախտաբար ժողովուրդի լայն խաւերուն կողմէ ընդունելութիւն գտած է: Եւ այս մէկն ալ անշուշտ ընտանեկան յարկին մէջ տեղի կու տայ ահագին խնդիրներու: Ահաւասիկ այս կէտին վրայ է որ կիները հաւասարութիւն կը պահանջեն: Սիրանոյշին մօրը և հօրը միջև բռնկած վէճը փաստօրէն կը ցոլացնէ Տիւսաբի համոզումները արդի և աւանդական մտայնութիւններու հակադրութենէն գոյացած: Երբ Սիրանոյշին մայրը ջատագովն է փոխադարձ սիրոյ և յարգանքի վրայ հիմնուած միաւորութեան մը, հայրը մարմնացումն է աւանդական դարձած ըմբռնումներու: Մինչ Սիրանոյշին մայրը կը պաշտպանէ ամուսնական կեանքի մէջ այր և կնոջ հաւասարութեան սկզբունքը, անդին Սիրանոյշին հայրը աւելի շատ կողմնակից է ընկերութեան մէջ ընդունելութիւն գտած կաղապարատիպ համոզումներուն: Ան սիրով պիտի նախընտրէ որ անոնք իրենց վրայ զգենուն ընկերութեան կողմէ իրենց պարտադրուած սովորական այր և կնոջ պաշտօնները: Եւ այս բոլորին իբր հետևանք՝ կը ծագին սուր վէճեր, ծնունդ կ՝առնեն բուռն բախումներ: Եւ այս ամբողջին մէջ անշուշտ կինն է որ կ՝ենթարկուի կրատրական դիրքի, կինն է որ ենթակայ է ամէն տեսակ ճնշումի և բռնութեան: Երբ արական սեռին շնորհուած է, ըլլայ ամուսնութենէ առաջ, ըլլայ ամուսնութենէ ետք ամէն տեսակ ազատութիւն լիովի վայելելու իրաւունքը, նման բան մը բացարձակապէս ընդունելի և թոյլատրելի չէ կնոջ պարագային, նոյնիսկ բարոյապէս օրինաւոր ազատութիւններու նկատմամբ :

«Սիրանոյշ» խորագրեալ հատորին կեդրոնը կը կանգնի գրքի գլխաւոր հերոսուհին՝ Սիրանոյշը, որ կը գծէ արդի կնոջ կերպարը: Այս կերպարի վրայէն Տիւսաբ կրկին շեշտը կը դնէ սա կէտին վրայ թէ որքան ատեն որ ընկերութեան մէջ ի զօրու են իգական սեռի նկատմամբ աւանդական դարձած ըմբռնումներն ու համոզումները, կինը դատապարտուած է միշտ երկրորդական դիրքի վրայ մնալու ու ցաւ կրելու և այսպէս՝ ան ակամայ պիտի քշուի դէպի ապերջանիկ ու բարոյապէս ամուլ կեանքի մը մէջ:

1890-ականներուն սկիզբը՝ երբ Սրբուհի Տիւսաբ մէկ կողմէն կը մաքառէր առողջական խնդիրներու հետ, վրայ հասաւ իր սիրեցեալ աղջկան մահը:Այս մեծ կորուստը եկաւ իջեցնել ուժգին հարուած մը կնոջական շարժումի այս հաւատաւոր ներկայացուցչին ներաշխարհին մէջ, անոր մօտ յառաջացնելով անդարմանելի

ու անմխիթարելի վիշտ մը։ Սակայն Տիւաբ ուժեղ կին էր։ Ունէր աննկուն նկարագիր։ Ան երբեք չդադրեցաւ գործելէ, շարունակեց իր պայքարը կնոջական դատին համար։ Թէև իր դստեր մահուընէ ետք այլևս բնաւ չարտադրեց, սակայն շարունակեց օրագրութիւն պահել և Պոլսոյ իր տան մէջ գրական հաւաքոյթներ կազմակերպել, մինչև 1901-ին վրայ հասնող իր մահը։ Այս գրական հաւաքոյթները այդ ժամանակներուն համար դարձան մշակոյթի ու գիտութեան մէմէկ բնօրրան։ Անոնք հայթայթեցին այն պարարտ ենթահողը, որուն վրայ պիտի աճէր ու պիտի ձևաւորուէր հայ մտաւորական կեանքը։ Նաև այս հանդիպումները մէմէկ լուսատու փարոս հանդիսացան Զապէլ Եսայեանի նման բազմաթիւ գրողներու՝ իրենց գրական առաջին փորձերուն մէջ։

Սրբուհի Տիւաբ և իր յաջորդները իրենց գործերուն մէջ քննարկութեան նիւթ դարձուցին ու դատապարտեցին կնոջ իրաւունքներու բռնաբարումը և պաշտպանեցին այն տեսակէտը թէ այր և կնոջ անհաւասարութիւնը և կնոջ ազատագրութեան հիմնահարցը կարելի է լուծել միմիայն դարձեալ կիներու անհատական կամքով ու վճռականութեամբ։ Թէև այս մօտեցումները շատերու կողմէ ընկալուեցան որպէս տկարութեան նշան, բայց և այնպէս Վիկտորիա Ռով, որուն յօդուածը որպէս աղբիւր մեծապէս օգտագործուած է սոյն գրութեան մէջ, խստիւ կը քննադատէ այս կարծիքը ու կ՝ըսէ. «Տիւաբ»ի նման գրագէտներ, որոնք կը նկատուին հայ կանանց իրաւունքներու նուիրեալ գործիչներէն, կը հաւատային թէ մինչև որ հասարակութեան մէջ կնոջ և այր մարդու վիճակած դերերու շուրջ հասկացողութեան լուրջ փոփոխութիւն մը տեղի չունենայ, պիտի չփոխուի նաև կնոջ դիրքը հաւաքական կեանքի մէջ։ Անոնք համոզուած էին՛ թէ երկու տարբեր սեռերու համար ընդունուած դերերը ուղղակի անոնց վրայ ձևուած էին նոյնինքն հասարակութեան կողմէ։ Ուստի ասոնք պարզապէս հասարակութեան մէկ յօրինուածքն էին և այս դերերուն բարեփոխումը նախապայմանն էր ընկերութեան մէջ այլ փոփոխութիւններու։

Սրբուհի Տիւսաբ Ոգեկոչուեցաւ Իր Շիրմին Գլուխը

Իր մահուընէ ասդին մէկ դարէ աւելի ժամանակահատուած մը անցած ըլլալով հանդերձ՝ սա մէկը խիստ ուշագրաւ պարագայ է թէ կնոջական շարժումի ռահվիրաներէն Սրբուհի Տիւսաբ միշտ կը մնայ մեր ուշադրութեան կեդրոնը, քանի որ ատենին իր յառաջ քշած գաղափարները այսօր ալ գրեթէ նոյնութեամբ կը պահեն իրենց այժմէականութիւնը: Եւ այս համագրին մէջ հարկ է Սրբուհի Տիւսափը ձեռք նկատի առնել ոչ միայն հայ կնոջ դատի սահմաններուն մէջ, այլ նաև պէտք է զայն արժևորել ու աշխարհի ծանօթացնել ընդհանուր առմամբ համաշխարհային գետնի վրայ կնոջ մասին իր գծած համայնապատկերէն դատելով: Այս նպատակաւ է որ նախորդ տարի Բանկալթիի Լատինական Կաթողիկէ գերեզմանատան մէջ մեծ գրագիտուհիին շիրմին վրայ կայացաւ ոգեկոչման հանդիսութիւն մը: Թուրքիոյ Հայ Կաթողիկէ համայնքի Վիճակաւոր Արհի. Տ. Լևոն Արք. Զէքիեանի հանդիսապետութեամբ նախ գերեզմանատան մատրան մէջ տեղի ունեցաւ Ս. Պատարագի արարողութիւն, որուն յաջորդեց հոգեհանգստեան պաշտօն Սրբուհի Տիւսափի և բոլոր իգական սեռէ մտատրականներու և կրթական մշակներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Արարողութեան ընթացքին՝ իր քարոզին մէջ Գերապայծառ Զէքիեան անդրադարձաւ հասարակական կեանքէ ներս կնոջ վիճակած դերին կարևորութեան և կանգ առաւ կին ըլլալու դժուարութիւններուն վրայ: Ընդգծելով Օսմանեան կայսրութեան շրջանին գրական ու ընկերային բնագաւառէ ներս՝ որպէս կին Սրբուհի Տիւսաբի տարած գործունէութիւնը ի պաշտպանութիւն կիներու իրաւունքներուն, Գերապայծառը ներկաներուն փոխանցեց շահեկան տեղեկութիւններ կնոջական շարժումի, այս շարժումին կարևոր ներկայացուցիչներուն և անոնց ծաւալած աշխատութիւններուն շուրջ: Արհի. Տ. Լևոն Արք. Զէքիեան վեր առաւ նաև կիներուն մատուցած ծառայութիւնը ընկերութեան յառաջընթացին ի նպաստ և մասնաւորաբար առանձնացուց որպէս մայր կնոջ խաղացած դերը առողջ հասարակական կեանքի մը ձևաւորման մէջ: Այս առթիւ Գերապայծառ Տէրը յարգանքով յիշատակեց նաև իր երբեմնի ուսուցչուհիները:

Արարողութեան սարտին թէ հայերէնով և թէ թրքերէնով ընթերցուեցաւ Սրբուհի Տիւսափի մանրամասն կենսագրականը: Հանդիսութենէ ետք հայազգի երեսփոխան Կարոյ Փայլան և միւս մասնակիցները ծաղիկներ զետեղեցին քաջարի գրագիտուհիին հողակոյտին վրայ: Եւ բոլորը յոյս յայտնեցին սոյն յիշատակութեան արարողութեան յառաջիկայ տարիներուն ալ կրկնութեան ուղղութեամբ:

Օգտագործուած Աղբիւրներ

A History of Armenian Women's Writing:1880-1992 – Victoria Rowe
(Պատմութիւն Հայ Կիներու Գրականութեան 1880-1992 – Վիկտորիա Ռով)
(Արդարութեան ձիչ Մը, Օսմանեան Կայսրութենէն Մինչև Թուրքիոյ Հանրապետութիւն Կնոջական Դատի Պաշտպան Հինգ Գրագիտուհիներ 1862-1933 – Լեռնա Էքմեքճիօղլու, Մելիսա Պիլալ)

ԳԵՐՊ. Տ. ԼԵՒՈՆ ԱՐՔ. ԶԷՔԻԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ Ն. ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀԱԿ Բ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

BAŞEPİSKOPOS LEVON ZEKİYAN'IN PATRİK II. SAHAK MAŞALYAN'A ZİYARETİ

Կամուրջ köprü gamurç